

Timișoara
București
Cluj
Sibiu

București, 21 decembrie 1989,
ultimul miting al dictatorului

interviu cu gen.
DAN VOINEA
șeful Secției
Parchetelor
Militare pag. 8-9

interviu cu gen.
CONSTANTIN DEGERATU
șeful Statului
Major General al
pag. 10-11 Armatei

CRĂCIUN FERICIT!

În timp ce America era implicată într-un război fulger contra Irakului, președintele ei, Bill Clinton, cel mai puternic om din lume, a continuat să fie obiect de dezbateri și vot în Camera Reprezentanților, în cadrul unei anchete derulate de luni de zile. Acuzele se referă la atitudinea adoptată de președinte în cursul investigației metodice a uneia dintre aventurile sale extraconjugale, întreținută la locul său de muncă. Înainte ca raidurile aeriene contra Bagdadului să se încheie, Bill Clinton este acuzat oficial pentru sperjur și obstrucționarea justiției, urmînd să înfrunte curînd, în ianuarie 1999, un „adevărat proces“ în Senat. Din întreaga istorie a Statelor Unite, un singur președinte s-a mai aflat în această situație, acum 130 de ani.

Observatorul nu poate nega înverșunarea a două tabere înleștate într-o luptă politică: republicanii îl acuză pe Clinton, în ciuda faptului că opinia publică americană pare dispusă să-l ierte, iar Bill Clinton, apărât de democrați, refuză să demisioneze, deși astfel menține la Casa Albă un președinte fragilizat, fragilizînd astfel și imaginea țării sale, unica superputere.

Prim-planul însă nu este ocupat de veșmintul politic al incidentului, ci de mecanismul implacabil al justiției, funcționînd ca nicăieri altundeva. Odată declanșat, el își urmează implacabil cursul. Aici se face demonstrația că nici măcar cel mai puternic om din lume nu poate să încalce legea.

În aceleași zile de la mijlocul lui decembrie, cînd luminile Crăciunului comercial s-au aprins deja, dincolo de ocean, la marginea de Est a Europei, în România (tară pe care majoritatea locuitorilor ei o percep ca fiind așezată și ea în centrul lumii) se încheie o aniversare comemorativă: 9 ani de la ieșirea dintr-o dic-

tatură comunistă.

De ce „aniversare comemorativă“, de ce nota de tristețe obligatorie? Pentru că prețul ieșirii din comunismul original românesc l-a constituit, ca nicăieri altundeva, uciderea a peste 1.000 de nevinovați, în marea lor majoritate tineri, chiar adolescenți: unii manifestanți pașnici, alții doar simpli pietoni, mai tirziu și militari, trimiși parcă anume dintr-un loc intr-altul pentru a spori confuzia și numărul victimelor.

În cei 9 ani cîți s-au scurs de atunci, în afara dictatorului executat împreună cu soția sa, nu s-a mai găsit nici un vinovat pentru aceste crime. Persoane cu funcții și grade tot mai înalte s-au întrecut în obstrucționarea justiției și în declarații false. Primul pe listă, un fost președinte, deținător a două mandate, numit Ion Iliescu, a participat activ la acele singeroase evenimente, ca și la următoarele (mineriada din iunie 1990). Ne fiind adus atîta vreme în fața justiției și considerîndu-se

„spălat“, el, cap al opoziției, a fost în stare să arbo-reze, chiar la parastasul de 9 ani al morților din decembrie 1989, în Parlament, o moțiune a „dezastrului economic“ (la care a participat din plin), după o alta intitulată nici mai mult nici mai puțin decît „statul de drept“.

Pîntre cei ce i s-au alăturat sînt susținători înflăcăriți ai unor viitoare lagăre de concentrare, rasiști notorii față de care Parchetul manifestă o inexplicabilă timiditate, delapidatori, agenți ai vechii poliții politice, pătați nu doar de corupție, ci și de sînge. Toți în haine de politicieni onorabili.

La fel de onorabili ca și unii dintre cei aflați în fruntea armatei azi, care ieri ordonau „foc“ contra manifestanților din stradă.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Coincidențe

ION VIANU

Democrația, înaintea de toate

În numărul din 8 decembrie al acestei reviste, H.-R. Patapievi, un intelectual și publicist pentru care am multă considerație, publică un editorial intitulat *Oamenii și instituțiile vicioase?* Nu am intenția să analizez aici toate componentele acestui eseu, dar voi comenta câteva idei care mi-au produs o anumită perplexitate.

Încercând să explice eșecul reformelor din anii post-decembristi, H.-R. Patapievi ajunge la concluzia că explicația acestor eșecuri nu sînt oamenii, ci instituția însăși a statului român.

Această opinie este susținută cu o anumită lipsă de limpezime. De pildă, scrie eseuistul nostru, „... o parte esențială a crizei din care nu știm a mai ști să mai ieșim este monstruoasa instituție juridică a statului în care suntem condamnați să trăim: este statul lui Dej și al lui Ceaușescu... reamenajat pentru nevoile de față ale Europei... de către Ion Iliescu și echipa sa”. La ce se referă H.-R. Patapievi în acest pasaj? Nu se înțelege bine dacă e vorba despre instituția ineficientă a Justiției românești sau, poate, despre nedreptatea pe care o percepem la tot pasul. Contextul lasă să se înțeleagă că e vorba mai degrabă despre instituțiile statului care ar semăna cu piesele unei mitraliere din care am vrea să obținem, prin asamblare, o bicicletă. Prin urmare, scrie Patapievi, „Instituțiile actuale ale statului sînt complet greșite, deoarece funcțiile lui sînt deduse dintr-o concepție despre stat greșită”. De unde concluzia că „Alta timp cît funcțiile statului nu vor fi drastic revizuite, încercarea de a întemeia instituții noi sau de-a încerca reforme prin schimbarea conducătorilor este inutilă”.

Este adevărat că, în ultima vreme, și alți analiști au semnalat o anumită inadecvare a instituțiilor statului românesc. A reținut în special atenția judiciosului studiu al Alinei Mungiu-Pippidi care socotește că ar trebui acordată o mai mare putere președintelui. În același timp, doamna Mungiu-Pippidi crede că reforma *Constituției* nu e posibilă pentru că actualul regim nu vrea să se reformeze. Va fi nevoie, spune domnia sa, de un fel de catalism spre a se porni de la început, cu un regim prezidențial democratic, firește.

Deși în studiul Alinei Mungiu răzbat de asemenea accente apocaliptice, justificate pînă la un punct de dramatica situație actuală, avem satisfacția să percepem măcar un început de soluție. Dimpotrivă, în articolul lui H.-R. Patapievi nu ni se indică nici o soluție, în afara exigenței, neprecizate, de schimbare din temelii a instituțiilor (dar cu ce mijloace, în ce direcție?). Cei care, ca mine, nu știu că

domnul Patapievi este un sincer democrat ar putea înțelege din rîndurile lui patetice că însăși instituția democrației este de vină și să le perceapă ca un îndemn spre o derivă autoritară.

De fapt, de ce *Constituția* și nu oamenii sînt cauza răului nostru? Teoria lui Patapievi nu este argumentată. Eu, de pildă, nu sînt convins de asta. Nu cred că Legea fundamentală actuală provoacă „centralism, mizerie, blocaj, corupție, mitocănie, ineficiență, prostie și nevroză”. Și după lectura articolului de care mă ocup, eu tot cred că existența unui personal superior format în comunism și, mai general, căderea în uitare de către aproape toată lumea, după decenii de dictatură, a oricăror forme de convingere respectuoasă față de binele social sînt de vină. Aș vrea să știu care din articolele Legii fundamentale ar trebui schimbate pentru a disuade pe mitocani să mai fie mitocani și a vindeca pe nevrotici de nevroză lor (ca să nu mai vorbim de proști, de prostie)? Nu este bine să lăsăm impresia, fie și numai din greșeală, că sîntem împotriva democrației, să fim afașișii de democrație după cîțiva ani. Ni s-ar putea reproșa că „celula” noastră moldavă este înaptea pentru democrație, ceea ce ar fi nedrept.

În același context apar și atacuri din ce în ce mai dese și mai răspiccate împotriva președintelui Constantinescu. El este atacat de toată lumea și din toate direcțiile. Nu trebuie uitat că președintele a declarat cu curaj după ce a fost ales că „noi am cîștigat alegerile, nu și puterea”. Nu izolindu-l pe președinte, atacîndu-l în mod inamical (criticile sînt necesare!) vor obține democrații cîștig de cauză. De fapt, cei care, aderînd la tabăra democrației, atacă totodată Statul și instituțiile lui fundamentale participă cu entuziasm la săparea propriei lor gropi. Ca toți adepții unui regim democratic și european pentru România, Emil Constantinescu este împresurat și i se întind piedici. Dar să luăm seamă la capcanele în care cădem cu toții, zi de zi, și mai cu seamă în aceea de-a lovi în cei pe care i-am ales! Mai degrabă, dovedind consecvență cu sensul alegerilor din 1996 și menținînd o anumită solidaritate cu cel care mai reprezintă azi singurul pivot al schimbării începute acum doi ani se poate spera un succes. Nimeni nu ar îndrăzni să spună că situația României e încurajatoare. Dar nici un om lucid nu ar putea să afirme că ispitele puciste ar aduce fie și numai urma unui bine. Altfel, devenim aliații obiectivi ai adversarilor noștri, ai celor care urăsc democrația și apropierea de Europa. Tot ceea ce spunem, și a fortiori scriem, trebuie să fie pătruns de grija de a nu da naștere unui echivoc.

ȘERBAN ORESCU

Prelungirea încrederii sau păsuirea neîncrederii?

Cînd, după revoluție, unii și-au pus problema „ce facem cu industria grea construită în anii comunismului?”, la putere se afla pentru mulți ani FSN-ul, adică „moștenitorul” (chiar dacă nu de drept) celor care concepușeră această industrie certată cu legile economiei.

În timp ce în alte state est-europene problema reformei s-a pus de la început sub forma faimoasei terapii de șoc, fostul președinte Iliescu, ales și reales cu o mare majoritate, susținea că terapia de șoc eșuase peste tot și că nicăieri în lume nu există soluții patente. Din capul locului, tranziția s-a văzut încetinită, „complice” la această încetinire, ale cărui funeste consecințe se văd acum, fiind nimeni altul decît electoratul.

Ce făcea în acest timp opoziția? Redusă prin alegerile din 1990 și 1992 la proporții ne semnificative, din motive electorale, opoziția nu îndrăznea să se pronunțe pentru reforme rapide cum dicta interesul național, din teamă de a pierde și alegerile viitoare. La alegerile din noiembrie '96 CDR s-a prezentat de aceea fără program de guvernare (reunimul „Contract cu România” fiind o listă de promisiuni și nu un program).

Intelectualitatea a fost un factor motor al reformelor în Polonia, Cehia și Ungaria. La noi, intelectualitatea, deși critică față de regimul Iliescu s-a ținut departe de partidele cu premise reformiste. Unul din motive a fost probabil lipsa de atractivitate intelectuală, în special a țărăniștilor.

Obșnuită în anii de comunism cu respectul pentru stat, o parte a intelectualității s-a complăcut într-o atitudine „dilematică”. Ea se exprima cam așa: „Medalia reformei are și un revers, să nu fim deci maneiști!”, „de ce să vedem lucrurile în alb-negru?”. Subiacentă acestor teze era neangajarea, un fel de a gândi tradiționalist: „să mai vedem, că doar nu vin turcii!”. Chiar dacă acest obiectiv al tergiversării n-a fost niciodată formulat expres, el a stat la baza politicii economice a guvernului Stoiljan și Văcăroiu.

Ne amintim cum, prin 1993-1994, se încinsese discuția în jurul cupoanelor marii privatizări. Prezentate de regimul Iliescu drept introducere la capitalismul popular, emisiunile succesive de cupoane (a doua corectînd pierderea de valoare a primeia) a fost o manevră populistă menită să blocheze o privatizare

serioasă. Nesuținute prin perspectiva unor dividende, cupoanele bineînțelese că s-au deprecia.

Finanțarea tergiversării reformelor s-a făcut prin mari împrumuturi externe; ele vin acum la scadență. Alte țări foste socialiste au folosit banii proveniți din credite externe pentru a face reforme; la noi, acești bani au fost utilizați pentru a nu le face. Astfel s-a ajuns la situația de azi; sîntem mari datornici nu pentru că s-a făcut o reformă rapidă (ceea ce ar fi fost bine), ci pentru că ea nu s-a făcut.

Aceasta nu diminuează vina noii puteri de a nu fi trecut imediat după alegerile din noiembrie '96 la terapia de șoc (în caz că Partidul Democrat al domnului Roman își refuza concursul s-ar fi putut atunci provoca noi alegeri anticipate). S-au pierdut alți doi ani în tergiversări populiste.

Ce a determinat revirimentul reformist al guvernului Radu Vasile? Decisiv a fost refuzul organizațiilor internaționale de a mai finanța tergiversările populiste ale guvernelor de la București. Revirimentul nu este determinat de o voință politică reală de a trece la încheierea de întreprinderi nerentabile, ci, mai curînd, de sentimentul guvernanților că reformele sînt o condiție de supraviețuire politică. În plus, chiar în această situație, guvernul Radu Vasile continuă să ducă negocieri de tip populist, cum arată discuțiile în jurul reducerii activității combinatului siderurgic „SIDEX” de la Galați: acest combinat numără nu mai puțin de 36.000 de salariați, cam de opt ori decît ar fi normal. O știre recentă arată că pentru reducerea la jumătate a manoperei din siderurgie e nevoie de 2,5 miliarde de dolari eșalonati pe 10 ani. Să înțelegem că în lipsa acestei sume siderurgia va rămîne acolo unde se află?

Cu alte cuvinte, semnalele reformiste ale premierului Radu Vasile (a cărui misiune nu-i deloc ușoară, să recunoaștem!) sînt ambigue. Nu mai puțin adevărat, domnul Vasile are șanse să facă din efectuarea reformelor capital politic personal. S-ar putea ca premierul, conștient de acest lucru, să urmărească obiectivele coincinzînd deci cu cel general. Motiv - credem noi - suficient pentru a i se prelungi pe timp limitat încrederea, altfel spus, pentru păsuirea neîncrederii.

PS
pe scurt

Șapte miniștri mai puțin

Cu 287 de voturi pentru și 123 împotriva, planul reunit al celor două Camere ale Parlamentului a votat, pe 16 decembrie, noua structură a guvernului.

Au fost deființate Ministerele Privatizării, Comunicațiilor, Reformei, Turismului și Cercetării - transformate în agenții.

Funcțiile de ministru pentru relația cu Parlamentul și cea de secretar de stat cu rang de ministru, din Ministerul Apărării, au fost desființate. (I.A.)

Un nou mandat pentru Mugur Isărescu

Mugur Isărescu a obținut un nou mandat de guvernator al BNR, în urma votului acordat, miercuri 16 decembrie, de Parlament asupra noului Consiliu de Administrație al băncii. Lista Consiliului de Administrație a fost aprobată cu 270 de voturi „pentru” și 15 „împotriva”. În timpul votului, parlamentarii PDSR și PRM au părăsit sala.

Astfel, Consiliul de Administrație al BNR va fi format din Mugur Isărescu - guvernator -, Emil Iota Ghizari - prim-viceguvernator -, Cristian Popa și Mihai Bogza - viceguvernatori -, Silviu Cerna, Constantin Ionete, Agnes Nagy, Nicolae Dardac și Nicușor Ruiu - membri.

Comisia de cenzori va fi formată din Paul Bran - președinte - și Florea Cojoc, Gheorghe Vilcu și Adrian Vuscan - membri. (A.B.)

BBC

Acum și la ora 8 dimineața!

Dacă doriți să aflați la ce ore, în ce benzi sau pe ce frecvență FM din orașul dvs. puteți asculta emisiunile BBC, telefonați la 01.211.11.60

BBC WORLD SERVICE

DECEBAL TRAIAN REMES,
ministru de Finanțe

Nu ne bazăm în alcătuirea bugetului pe bani din privatizare

Domnule ministru, PNL i-a retras încrederea ministrului Daniel Dăianu, pe motiv că nu a restructurat *Ministerul de Finanțe*. Ce ați făcut dumneavoastră în acest sens de cînd ați preluat conducerea Finanțelor?

Am trecut prin guvern o hotărîre privind reorganizarea ministerului. În etapa imediat următoare vor fi luate următoarele măsuri: o reducere a numărului secretarilor de stat de la șapte-opt la trei și separarea nivelului politic de cel profesional. Secretarii de stat nu vor mai conduce nemijlocit nici un departament, ci vor asigura „interfața” pe toate problemele ministerului: unul dintre ei se va ocupa de *Parlament*, *Guvern* și de celelalte ministere, un al doilea de persoanele juridice străine, cel de-al treilea va avea responsabilitatea aparatului central și teritorial din *Ministerul Finanțelor*. *Garda Financiară* și *Vama*, organizate acum ca instituții pe bază de legi speciale, vor trece în subordinea directă a ministrului, fără a avea în frunte secretari de stat.

Impozitul pe venitul global

În politica de reorganizare a ministerului mai avem în vedere ocuparea tuturor posturilor de decizie vacante. Reorganizarea la nivel central și în teritoriu ne va obliga la o reevaluare a personalului; vor exista reasezări pe funcții, după competență, experiență. Angajarea de personal la *Ministerul Finanțelor* urmărește două ținte: 1) o mai bună acoperire a teritoriului și a agențiilor economice, în vederea unui plus de colectare a impozitelor și 2) pregătirea compartimentelor pentru a face față introducerii impozitului pe venitul global. E de reasezat o structură care are acum 25.000 de oameni, iar la final va avea vreo 27.000-28.000. Această lege ne va obliga să controlăm veniturile a cca 16.000.000 de contribuabili. Nu ai om, nu poți merge peste agentul economic.

Cînd va intra în vigoare această lege?

În 2000 ea va fi pusă în aplicare în mod categoric, iar primele efecte se vor vedea în 2002-2003. Aminarea (căci legea există) este una de ordin practic: ministerul a contractat un împrumut extern în vederea achiziționării de calculatoare, după care va exista o perioadă în care se vor face instalările, o perioadă pentru pregătirea personalului propriu. În partea a doua a anului viitor vom pune accent pe pregătirea populației pentru acest mic șoc: trebuie să le spui oamenilor ce-i așteaptă, să le ceri să pretindă chitanță pentru orice cheltuieli. Veniturile le urmărim noi, dar ei vor trebui să justifice cheltuielile pentru că diferența dintre venituri și cheltuieli va fi impozitată. Sperăm că legea va bara plățile la „mica înțelegere”. Un părinte care își meditează copiii, o familie care își rezugrăvește apartamentul ajunge la o înțelegere de plată cu cei care execută, dar, odată ce plătește îi creează aceluia un venit care, nefiind în acte, nu-i va fi impozitat. Cel care plătește, neavînd nici el act de cheltuieli, va trebui să plătească mai mult impozit. Concluzia este că, între o persoană și alta, diferite tranzacții trebuie făcute pe bază de acte.

Legea bugetului

Ați luat în calcul, la alcătuirea bugetului, facilitățile votate de *Parlament* în ce privește impozitul pe profit? În ce stadiu vă aflați cu proiectul *Legii bugetului*?

Decizia de a se lua în considerare această hotărîre a *Parlamentului* depinde

de două aspecte: 1) dacă va fi promulgată; 2) dacă nu va fi. Dacă va fi, introducem un articol în *Legea bugetului* în care se spune: „se suspendă aplicarea ordonanței 92 pentru 1 an de zile și se constituie bugetul de venituri și cheltuieli funcție de acest act”. În *Parlament* se poate întîmpla ca articolul să nu se aprobe. Dacă nu se aprobă, scad veniturile, iar *Parlamentul* are două variante: forțează deficitul cu suma corespunzătoare, cu urmările corespunzătoare; sau reajustează și cheltuielile în funcție de această intervenție pe venituri. Avem și varianta de a ne înțelege cu comisiile de specialitate din *Parlament*. Totul este deocamdată dilematic pentru că nu vorbim decît pe ipoteze: se va promulga sau nu legea? Nu putem alege azi o variantă, pentru că nu știm momentul startului pentru construcția bugetului, care poate veni foarte repede, dacă ni se dă lista de ordonatori de credite, sau mai poate fi amînat în timp, și atunci apar probleme. Nu știm nici cînd pornim bugetul.

Cum sperați atunci să-l finalizați pînă la 10 ianuarie, cum a cerut *FMI*, a cărei misiune se va afla în acele zile la București?

E încă posibil. Deși *Parlamentul* e în vacanță pînă în ianuarie, el poate fi convocat în sesiune extraordinară. În *Guvern*, bugetul va trece repede, în momentul prezentării. Ne apucăm de treabă, stăm la noapte, stăm mine, noaptea următoare. Îl aducem în *Parlament*. Numai aparent dezbaterile bugetului a durat mult, de fiecare dată. Anul acesta, a fost depus cu întîrziere. Se vorbea de defecțiunea guvernului Ciurbea. Începînd cu decembrie '97 a fost situația cu PD. Nu s-a avut apoi garanția susținerii parlamentare, a intervenit schimbarea premierului, anunțurile oficiale făcute după schimbarea premierului, anume că bugetul va fi retras din *Parlament*; ca atare, deși era deja depus, parlamentarii nici nu s-au apropiat de el. Analiza în sine, cu tot cu votul în plen, a durat trei săptămîni, dar asta pentru că ședințele comisiilor de specialitate nu s-au făcut zilnic. În 3-4 zile de muncă serioasă bugetul poate trece și prin plen. I se dă sau nu un vot final favorabil, dar o decizie se poate lua. Dacă rămînem la un program normal de lucru: o ședință de guvern pe săptămîină, o ședință de comisii pe săptămîină, vacanța parlamentară din ianuarie, totul se poate întînde foarte mult. Apoi misiunea *FMI* vine nu pentru o zi, două, ci pentru o lună de zile. E posibil ca *Parlamentul* să-și dea votul final în timp ce misiunea să fie la București.

Ce veți face dacă nu va fi semnat un acord cu *FMI*?

Nu admit asemenea ipoteză nici ca variantă. Sint convins că vor fi încheiate la timp acordurile cu *Banca Mondială* și *FMI*.

Cum veți explica misiuni supra-taxa de 6% pe care ați impus-o importurilor și pe care *FMI* cere să o scoateți?

Începînd cu 1 ianuarie, suprataxa scade la numai 4%. Dacă rezultatele pe care le-am gîndit pentru '99 vor avea efectul scontat, este posibil ca suprataxa să dispară pe 1 iulie '99. Deocamdată, va scădea la 4%, cu corecturile pe care le-a adus *Parlamentul*, introducînd 11 poziții de exceptare de la suprataxă.

Ce procent din buget va fi acoperit de sumele provenite din privatizare?

Spre deosebire de '98 și '97, în bugetul anului viitor sumele din privatizare nu vor fi destinate consumului, ci restructurării și unei eventuale reduceri a

N. 26.06.1949, Băsești, jud. Maramureș • *Universitatea „A.I. Cuza”*, Iași (1967-1971) • Profesia: economist • Activitate profesională: director general, *Ramira* Baia Mare (1990-1992); vicepreședinte și președinte al *Consiliului Județean Maramureș* (1992-1995); din 1995 pînă în prezent, director *Credit Bank* Baia Mare; din 1996 este deputat PNL; președintele *Comisiei Buget, Finanțe, Bănci din Camera Deputaților* (1997-1998) • din 1997 este membru în *Biroul Permanent Central* al PNL

datorilor. Deci nu vom fi presați că nu putem acoperi cheltuieli în anumite domenii pentru că nu vin bani din privatizare. Este o abordare mai corectă decît în acest an, cînd în buget au fost prevăzute peste 6.500 miliarde provenite din privatizare și s-au realizat pînă acum vreo 2.828 de miliarde.

Pe ce vă veți bizui atunci?

Ne bazăm pe venituri din impozitele clasice, pe un plus de colectare a lor, urmare a unor măsuri pe care le vom prezenta concomitent cu *Legea bugetului*. Ne mai bizuim și pe o reasezare a cheltuielilor după alte criterii, funcție de priorități care vor fi stabilite de *Guvern*.

Reducerea plăților în numerar între agenții economice

Care sînt măsurile pe care le-ați luat pentru o mai bună colectare a impozitelor?

Ocuparea tuturor posturilor de decizie pentru a avea cu cine lucra; subordonarea, inclusiv în județe, a tuturor organelor de control (*Direcție de control, Gardă financiară, Vama*); un alt mod de urmărire a unor segmente de afaceri (am regîndit din punct de vedere legislativ afacerile privind alcoolul, tutunul, cafeaua și pregătim măsuri cu aceeași țintă în ce privește lemnul, produsele alimentare, lucrările publice și de infrastructură); am introdus un fel de competiție între județe în ce privește colectarea, și am întărit severitatea față de agenții economici rău-platnici.

Vom insista să reducem plățile în numerar între agenții economici de la 30 de milioane la un milion sau două și să interzicem fragmentarea plății prin numerar a unei facturi.

Dintr-o factură se pot face plăți fragmentate, dar o singură plată în numerar, în limita plafonului pe care îl vom stabili. Restul va trebui să treacă prin bănci.

Acest lucru presupune că agentul

economic va trebui să plătească comisioane și impozite suplimentare la bănci. Este o măsură liberală?

Intenția noastră este să reducem și comisioanele bancare pentru plățile sub plafonul de 30 de milioane. Sînt două ținte: aducerea banilor în sistemul bancar va mări substanțial ponderea surseilor atrase, a disponibilului în cont, în fiecare dintre bănci. Dacă va crește ponderea acestei surse, dobînzile vor scădea. A doua țintă e aceea ca operațiile pe care le fac agenții economici să poată fi urmărite. În băncile prin care s-a operat vor exista extrase de cont, ordine de plată. Astăzi, dacă între doi operatori economici se fac acte proprii, arhiva unuia sau a celuilalt sau a ambilor poate dispărea. Pe de altă parte, o anumită proporție din acte ori sînt false, ori distrușe intenționat. Dar odată ce ai lăsat urme în sistemul bancar, degeaba neglijezi sau distrugi propria-ți arhivă. Vom avea și posibilitatea practică de a ne adresa băncilor și de a bloca conturi. Așa timp cît se evită plata prin bănci, degeaba blochezi un cont, dacă n-are nimic în el. Este o chestiune benefică pentru societate pentru că obligi economia necontrolată să iasă la suprafață și astfel baza de impozitare crește. Crescînd, poți ajunge la momentul fericit în care să scazi niște cote de impozit.

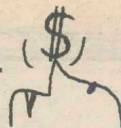
Deocamdată, o persoană fizică poate plăti către o persoană juridică, în numerar, orice sumă. O țintă ulterioară va fi să obligăm persoanele fizice să apeleze și ele la sistemul bancar, pentru a evita plîmbările cu „cărămizile de numerar” în buzunar.

Cum sperați să colectați mai bine impozitele cînd experții din *Ministerul Finanțelor* sînt consilierii ai unor agenții economice și îi sfătuiesc pe aceștia cum să procedeze să nu plătească impozit sau să plătească impozit mai mic?

Mulți lucrători din *Ministerul Finanțelor* fac patru feluri de activități aducătoare de venituri altele decît cele din serviciul strict: a) sînt administratori, numiți de organele în drept; b) sînt cenzori, numiți de organele în drept; c) sînt experți autorizați ce fac expertize la comanda unor instituții; d) activitatea de a ține evidența contabilă pentru agenții economici. Primele trei sînt strict oficiale, deocamdată, dar nu este interzis prin lege, pînă acum, să o faci pe nici una. La cea de a patra, avem o sugestie clară, anume ca expertul din Finanțe să nu facă operații de control la unitățile cu capital privat la care ține evidența contabilă. Dacă am interzice categoric acest lucru, problema nu s-ar rezolva; pot deveni titularii pentru evidența contabilă alții decît lucrătorii ministerului, dar numai de față, pentru că cel care conduce efectiv activitatea poate fi expertul din Finanțe. Trebuie să mizăm pe buna-credință, pe o întărire efectivă a controlului, pe o reglare clară a procedurilor după care se face controlul.

De la *Ministerul Finanțelor* a plecat la *Parlament* un act care cere eliminarea sau suspendarea dreptului de a face expertiză contabilă pentru angajații *Ministerului Finanțelor* pe timpul cît el lucrează în minister. Cred însă că 99% din salariații noștri nu-și trădează profesionalismul și meseria. Nu e onorabil, benefic pentru viitorul lui profesional să prezinte expertize care pot fi contestate. Ca atare, mă voi bate pentru ideea ca aparatul din *Ministerul Finanțelor* să aibă dreptul să exercite această meserie de liber-profesionist.

Interviu realizat de Iulian Anghel

ILIE ȘERBĂNESCU

Vor fi într-adevăr închise întreprinderile producătoare de pierderi?

Dacă actualul *Guvern* trece la acțiune în închiderea de întreprinderi mari producătoare de pierderi trebuie lăsat să o facă, fără a i se pune cumva bețe în roate.

A închide fabrici nu este desigur un lucru de aplaudat. Dar, dacă altă soluție nu mai există – și nu mai există! – pentru a stopa pierderile din economie (care țin în cerc vicios bugetul, moneda, creditul, prețurile, exportul, importul, plățile externe, nivelul de trai), atunci trebuie lăsați doar demagogii să plîngă ipocrit pe umerii întreprinderilor care au supraviețuit neplătindu-și obligațiile financiare către furnizori, către bănci, către bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale, iar *Guvernul* trebuie felițat că se încumetă să înfrunte deschis o practică nu doar antieconomică, dar și imorală, căci imoral este de a finanța pierderile unora, punând în pericol existența altora.

Problema este doar dacă se va și trece efectiv la închiderea de întreprinderi pentru a stopa pierderile din economie măcar, așa cum se spune, la concurența a 15% din totalul acestora în prima fază, care ar urma să aibă loc pînă la sfîrșitul anului în curs! Problema se pune pentru că întreprinderile care produc pierderi în economie nu există de azi, de ieri și, cu unele excepții în mineri, nici un guvern postdecembrist nu a luat taurul de coarne în această problemă pînă în prezent.

Obstacole obiective

De ce?

Din noianul de motivații, obiective sînt, fără îndoială, cele economice. Întreprinderile producătoare de pierderi nu sînt izolate, ci fac parte din lanțul industrial, adesea aflîndu-se în puncte nodale. Puține se găsesc la capătul lanțului industrial, adică într-o poziție în care eventuala lor scoatere din circuit nu ar pune probleme la fel de dificile. Lucrurile se complică în multe cazuri prin faptul că astfel de întreprinderi se găsesc în zone monoindustriale, de existența lor depinzînd orașe întregi sau chiar regiuni. În sfîrșit, este cu adevărat copleșitor că exporturile provin în proporție de aproape jumătate din întreprinderile producătoare de pierderi. Aceasta și explică atît nivelul execrabil al exporturilor românești – cele mai mici pe locuitor din Europa –, cît și absența perspectivei de creștere a acestora, întrucît întreprinderile producătoare de pierderi n-au, evident, posibilități de modernizare a produselor lor și cu atît mai puțin de schimbare a fabricației către produse noi, cu căutare și șanse pe piață.

Toate aceste probleme erau de fapt bine cunoscute încă din momentul în care economia românească urma să iasă din canoanele economiei comuniste de comandă și să treacă, cel puțin în principiu, la o economie de piață. Era evident că întreprinderi cu pierderi nu și mai puteau găsi locul în situația în care comerțul exterior românesc înceta de a mai fi monopol de stat, urmînd a se liberaliza. Fapt petrecut încă în 1990. Întreprinderile producătoare de pierderi nu aveau cum să reziste concurenței străine, iar întreținerea lor avea să coste mereu mai mult, mai ales că una din principalele lor piețe – cea a fostului CAER – urma să dispară. Ceea ce s-a și întîmplat.

Dacă de toate aceste date obiective se ținea cont – și treptat se trecea la abandonarea de întreprinderi producătoare de pierderi fără piață și posibilități de reabilitare – nu numai că se puteau găsi soluții tehnice și economice ca alternativă la scoaterea lor din lanțul industrial, dar și procesul în sine ar fi putut să fie mai puțin dureros, economic și social.

Din nefericire, nu s-a acționat însă într-o atare direcție. Și, ca urmare, problemele sînt acum mult mai complicate, costul social va fi mult mai mare, mai ales că de-acum a fost irosită șansa schimbării treptate, fiind nevoie de o acțiune abruptă! Și păcatul este că acest preț economic și social, grav suplimentat, va trebui plătit pentru că acțiunea n-a pornit atunci cînd trebuia din motive nu obiective, ci subiective, de ordin ideologic, politic și electoral.

La început, imediat după 1989, co-vîrșitor a fost motivul ideologic. *Guvernul Roman*, care a început reforma cu jumătăți de măsură și populisme decavante, nici nu a avut în idee cumva o asanare a economiei reale și, ca atare, nu s-a atins de vreo întreprindere falimentară. Ca, de altminteri, și succesorul său, Stoiljan, a cărui gestiune a fost un evident succes în a pune cît de cît ordine într-o economie complet răvășită de administrația fesenistă anterioară, dar un pas și mai înapoi în soluționarea problemei cruciale a întreprinderilor producătoare de pierderi, pentru că în acea vreme s-a perfecționat cea mai de anvergură ștergere de datorii ale acestora, în ideea falsă că se va porni astfel în mod curat, de la „zero”. Pe cînd, perdanții au căpătat în acest mod nu numai un nou balon de oxigen, ci și certitudinea că pot în continuare să facă datorii, căci tot nu vor trebui să le plătească vreodată, pînă la urmă statul venind și ștergîndu-le.

Ce este motivație ideologică și ce este motivație socială?

Motivul ideologic fesenist – toate întreprinderile reprezintă „munca poporului” și, au n-au piață, sînt sau nu demodate, nu ar putea fi cumva considerate „fiare vechi” – a fost firul roșu al tuturor guvernărilor Iliescu. De altfel, din motive politice și electorale, fostul președinte Iliescu a jucat deschis cartea „clasei muncitoare”, încurajînd politic și salarial detașamentele de frunte ale acesteia (grupele indeosebi în regiile autonome) și chiar implicînd unul dintre respectivele detașamente – minierii – în acțiuni incalificabile de batalioane de ordine publică.

Urmarea a fost că motivul ideologic i s-a adăugat unul strict politic în a nu se concepe măcar vreo închidere de întreprindere producătoare de pierderi. Asigurați astfel împotriva oricărei schimbări, directorii din întregul eșichier industrial au devenit clientela politică și economică a guvernărilor Iliescu, osatura puterii lor, iar așa-numita „clasa muncitoare” din întreprinderi de stat (regii autonome sau societăți comerciale) cu poziții monopoliste pe piață – principalul segment al electoratului acestor guvernări, fie ele feseniste, fedeseniste sau ulterioare pedeseriste.

În asemenea condiții, motivele sociale invocate au constituit mai degrabă un paravan pentru neluarea în considerare a stopării pierderilor din economie pe calea închiderii întreprinderilor care le produc, pur și simplu deoarece, în realitate, costul social a devenit cu timpul mereu mai mare și mai împovăraător pentru populație în ansamblu, care a fost cea care a plătit. Pentru a se evita șomajul, a fost pus la punct un întreg sistem de subvenții ascunse pentru întreprinderile producătoare de pierderi. De undeva aceste subvenții trebuiau acoperite și finanțarea s-a făcut prin inflație, prin forțarea de cheltuieli de către stat peste veniturile proprii și prin angajarea de credite externe. Și populația, după ce a tot plătit indirect prin inflație, a ajuns să trebuiască a plăti și direct prin scăderea în termeni absoluți a consumului. De prima scădere a fost nevoie încă în 1997 cînd, sacul resurselor în-

terne golindu-se, a trebuit să se pună cît de cît în echilibru cheltuielile cu veniturile statului. A doua scădere se va produce în 1999 cînd, după ce în 1998 s-a dat iama în resursele externe, va trebui să intervină un cît de echilibru și în conturile externe.

Neclaritățile instituționale

Din păcate, nici guvernările de după '96 nu s-au încumetat să treacă serios la închiderea de întreprinderi pentru a pune măcar o stavilă în calea pierderilor tot mai împovăraătoare din economie. De altfel, nici una din forțele politice participante la guvernare după '96 nu a avut în programul său electoral o asemenea acțiune de asanare în economia reală. Așa că, de mirare n-a fost că *guvernul* acestor forțe politice a bîlmăjit-o în domeniu. Dar nu numai voința politică a lipsit.

Există și obstacole instituționale, care sînt moștenite de pe vremea fesenismului și care acum sînt greu – dacă nu imposibil – de depășit! Încă din '90 întreprinderile de stat privatizabile au primit autonomie, iar autonomia gestiunii a fost confundată cu abandonarea autorității proprietarului, astfel încît de atunci nu se mai știe ale cui sînt aceste întreprinderi. Profitînd că nu au mai avut vreun stăpîn, că nimeni nu a mai răspuns de nimic în ce le privește, aceste întreprinderi, în majoritatea lor, au produs pierderi și s-au umplut de datorii, căci nimeni nu a fost să le ia la rost!

Iar acum, unicul lucru sigur este că proprietarul nu este *Guvernul* și că, dacă este să le închidă cineva, acest cineva nu poate fi *Guvernul*. Într-o economie de piață, acest cineva ar fi ori creditorii – care constituie sanitarul economiei –, ori proprietarul. Chestiunea cu creditorii nu ține însă, pentru că atît creditorii, cît și rău-plăticii sînt de stat. Așa că ar mai rămîne proprietarul. Numai că *FPS* este descris de lege nu ca proprietar, ci ca acționar și, deci, nefiind direct afectat de faptul că întreprinderile la care este acționar înregistrează pierderi, nu este nici forțat în vreun fel să le închidă. Căci, oricum, nu *FPS* achită nota de plată; ci indirect populația! Și ce are *FPS*-ul cu populația?

În asemenea condiții se explică lesne, de ce domnul Radu Sărbu a ales formula lichidării judiciare, adică aceea hotărîrită de instanța judecătorească, și nu pe cea a lichidării administrative, hotărîrită de proprietar. Și de ce s-a supărat rău pe domnia sa premierul Radu Vasile, de i-ar fi pregătit deja – după cum se spune

– decizia de destituire. Prin opțiunea pentru lichidarea judiciară, *FPS* pasează de fapt responsabilitatea în seama unei instanțe judecătorești. Și pentru a aplica lichidarea judiciară, fără ca creditorii să o ceară – și aceștia nu o cer pentru că știu că tot nu se alege cu mai nimic –, este necesar ca, printr-o altă reglementare sau printr-un artificiu, să se admită declanșarea procedurii la solicitarea (culmea!) a debitorului, și deci fără a fi plătită taxa de timbru de 10% din creanțele pe care creditorii în mod normal ar trebui să o depună. De asemenea, va trebui o altă reglementare prin care să se permită alocarea de compensații celor disponibilizați, fără să existe o hotărîre judecătorească de lichidare a întreprinderii. În sfîrșit, o lichidare judiciară durează unul-doi ani, poate și mai mult, adică pînă cînd domnul Radu Sărbu cel mai probabil nu va mai fi în poziția în care este, în timp ce premierul trebuie să aibă acum pe cineva pe care să-l arate cu degetul.

Sînt prevăzuți bani pentru lichidări de fabrici?

Să presupunem însă că *FPS* a intrat într-o nouă fază și, împreună cu *Guvernul* sau forțat de *Guvern*, a ajuns să se mai gîndească și la populație! Și deci, va pune piciorul în prag și va trece la închiderea de întreprinderi producătoare de pierderi la care este acționar majoritar. Potrivit legilor în vigoare, el poate fi însă dat în judecată de oricare dintre ceilalți acționari: și, slavă Domnului, există atîția, cu ponderi neimportante, dar atîția, la fiecare dintre întreprinderile respective în urma privatizării în masă pe baze gratuite. Și orice proces în justiție blochează privatizarea sau lichidarea unei întreprinderi!

Să presupunem însă că și acest obstacol va fi depășit. Mai rămîne unul. Poate ultimul, dar nu și cel din urmă ca importanță. În România nu prea s-au închis pînă acum întreprinderi. Ba chiar deloc! Și nimeni nu prea știe ce trebuie făcut în mod concret într-un asemenea caz. Pentru că, evident, nu este este vorba doar de a închide porțile și de a le pune lacăt! Este vorba de debransări de electricitate, gaze, apă, canalizare, căldură – și atît de adesea debransările pun acute probleme, întrucît e vorba de o rețea integrată cu sistemele respective pentru uz casnic. Este evident că închiderea unei fabrici înseamnă într-un fel cam aceleași lucruri cu deschiderea unei fabrici. Și că, la fel de evident, costă bani. Care trebuie prevăzuți în bugetul cui? Bani pentru asemenea acțiuni, dar și pentru soluționarea juridică a valorificărilor de active, a problemei terenurilor pe care respectivele întreprinderi se află. Și cîte altele! Deocamdată, singurele întreprinderi realmente lichidate în România au fost cele combinate de porci sau păsări, unde absența subvențiilor le-a forțat să-și abandoneze producția, iar furturile din ceea ce a mai rămas pe acolo au semnat practic adevărata lichidare, fără acte, dar lichidare!

Informații exacte din realitatea economică

CHRONOS
information network

<http://www.chronos.ro>
economic@chronos.ro
tel. 210 56 69 fax 211 19 37

BRÂNDUȘA ARMANCA

Cît adevăr?

Într-un *Raport* recent cu privire la cercetările *Parchetelor Militare* despre evenimentele din decembrie 1989 se arată că de-a curmezișul stabilirii „adevărului judiciar” au stat mai multe obstacole încă nedepășite: complexitatea și ineditul situațiilor, evoluția rapidă a evenimentelor, imposibilitatea de a preleva imediat probele (cadavrele nu au fost autopsiate, gloanțele extrase de la răniți „s-au pierdut”), numărul restrîns de procurori și, în fine, reticenta instituțiilor — MAPN, MI, *Gărzii patriotice*, *Securitatea/SRI* — de a pune la dispoziția *Parchetelor* datele cerute.

Factorul politic este menajat și după nouă ani: puterea din '90 și cea din '96, din motive diferite, au promis adevărul despre revoluție. Ion Iliescu, dornic de legitimitate, a întreținut un adevăr ceșos în care misterioși teroriști, de preferință străini, au provocat dezastrul. Emil Constantinescu a construit electoral pe ideea de justiție. În 1996 le promitea timișorenilor, din simbolicul balcon al *Operei*, că într-un an se va spune adevărul și se va face dreptate. După doi ani, președintele declară că a fost naiv și își asumă pierderea de capital politic: adevărul, nici cel „judiciar”, nici cel „istoric” nu s-au aflat. Certitudinile rămîn deoamdată aceleași: la Timișoara 119 morți, 450 de răniți, 978 de arestați. Dintre decedați, 44 au fost sustrași de la morga *Spitalului Județean Timiș* și incinerati la București. Cenușa lor a fost aruncată într-o gură de canal la periferia capitalei.

„Happy end” înainte de a începe

În ianuarie 1990 au fost emise succesiv două *Decrete* ale FSN: unul de grațiere și altul de amnistie. Astfel, o serie de fapte cu pedepse sub trei ani ca tănuirea omorului, favorizarea la anumite infracțiuni, purtare abuzivă etc. au fost amnistiate. Dosarul 13/P/1990 judecat la *Tribunalul Militar Timișoara*, în care un ofițer de securitate, Dragomir Florin, bate cu sete mai mulți tineri aflați în arest, are această încheiere. Logica juridică sună așa: pentru că ofițerul nu era abilitat să-i cerceteze pe cei reținuți în arest în timpul revoluției, deci nu au fost întocmite procese verbale de începere a urmărilor penale, locotenentul nu se face vinovat de „cercetare abuzivă”, ci doar de „purtare abuzivă”, faptă amnistiată. Pe aceeași bază au fost puși în libertate „cărătorii de cadavre”,

adică ofițerii de miliție care au dus la bun sfârșit acțiunea de sustragere a morților de la *Spitalul Județean*.

Tot în 1990 s-a luat o măsură menită să țină sub control cercetările: timp de mai mulți ani, șeful *Procuraturii Militare*, sub vigilenta căruia s-au întocmit dosarele Revoluției, a fost gen. Gh. Diaconescu, trimis la Timișoara în zilele revoluției ca adjunct al procurorului general și prezent la sustragerea cadavrelor. Cazurile delicate au fost incredințate astfel unor procurori și judecători implicați fie în „procesul Ceaușescu”, fie controlabili din alte motive. În ciuda protestelor vehemente ale societății civile, „procesul de la Timișoara” („procesul celor 24”, cum s-a numit ulterior) a fost mutat la București. Procesele începute în 1990 durează și azi, iar ritmul de lucru în dosarele revoluției este cam o lună pe an, în decembrie, cînd se scutură praful de pe ele, sau li se mai adaugă cite un caz pierdut din vedere. Avansați în grad, deveniți în '90, '91, '92 generali, miniștri, ambasadori, bancheri etc., oameni aflați la comandă în decembrie la Timișoara n-au fost chemați în justiție pînă de curînd: generalii Stănculescu și Chițăc au fost trimiși în judecată pentru instigare la omor deosebit de grav abia în 1998. Răstimpul de 8-9 ani l-au folosit cu brio: gen. Stănculescu a fost ministrul Apărării Naționale, ministrul Industriilor, apoi, retras din viața politică, a devenit unul dintre cei mai bogăți oameni din România cu firma iraniană *Balli*, care se ocupă cu prelucrarea metalelor neferoase ș.a.

Alte procese, alte interese

Parchetul Militar din Timișoara a lucrat, timp de nouă ani, peste 150 de dosare privind revoluția, din care doar 18 au ca soluție trimiterea în judecată. Majoritatea dosarelor în care soluția este *NUP* („neînceperea urmăririi penale”) se referă la ofițeri de armată, miliție sau la securiști care, conform plingerilor depuse, au acționat împotriva manifestanților. În cele mai multe cazuri, dovezile n-au fost suficiente, spune mr. Romeo Bălan, șeful *Parchetului Militar* din Timișoara. Cu atît mai mult cu cît rapoartele pe care instituțiile implicate le-au oferit în prima fază arată că... nu lipsește muniția. Deși în „procesul de la Timișoara” comandanții militari au declarat că „s-a tras un vagon de cartușe” sau că „s-au tras ca la Beirut”, totuși evidențele *Armatei* sau ale *Miliției* arătau

Libertate și whisky

Am fost mindru de mine că mi-am invins frica și am pășit de pe trotuar pe stradă. Ca să nu mor otrăvit, am băut cîteva zile apa din borcanele de castraveți. Deși știam că e absurd și penibil, am păzit blocul de teroriști cu un cuțit de bucătărie. Am crezut pe cuvînt tot ce se spunea la televizor. Mi-a fost rușine că mi-e frică și, totuși, cînd gloanțele au început să șuier, m-am ascuns în casă. Am plîns de bucurie și de gaze lacrimogene. M-am simțit, pentru prima dată, aproape de oamenii din jurul meu. Am pătăit de fericire cînd l-au împușcat pe Ceaușescu. Mi-erău dragi Iliescu și *Grupul pentru Dialog Social*. Mi se părea natural ca milițienii să fie linișați. Nu era natural ca soldații să-și păzească cazarmile și nu orașele. I-am invidiat pe cei din primele rînduri, care-și propteau pieptul în pușcoacele armatei, dar am stat în mijlocul coloanei, lingă indivizi mai înalți ca mine. Mi-a păsat de Timișoara. Am iubit Sibiul pentru că pe 21 a fost pe stradă.

De atunci sînt un om liber.

Acum, în Piața Universității, cel mai vizibil lucru e un banner cu Ballentine's. Mi se pare grotesc. Dar poate am îmbătrînit, iar libertatea poate fi simbolizată de o reclamă la whisky occidental pe zidul cu inscripția „Aici s-a murit pentru libertate”.

Dan Perjovschi

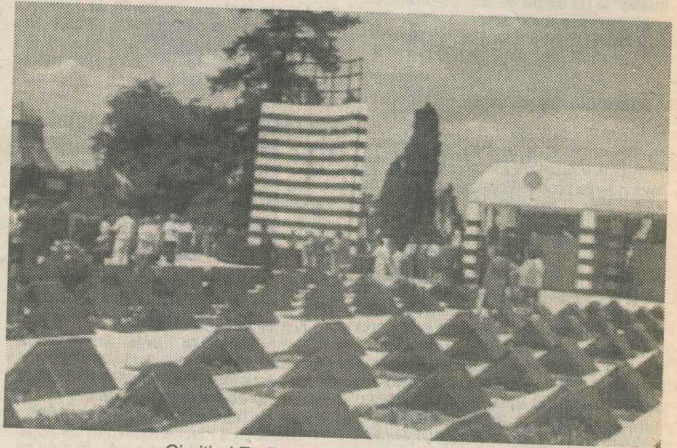
prin '90-'91 lipsuri nesemnificative la inventar.

Dar nici prezentarea probelor n-a dus la rezultate mult diferite. Gloanțele care l-au ucis pe Marius Nemțoc în 18 decembrie în fața Catedralei au fost prezentate de părinții acestuia și se găesc ca probe în dosarul 26/P/1990 prin care subofițerii de miliție Teghîu și Asaftei sînt trimiși în judecată. Ei au fost totuși achitați.

„*Lotul Timișoara*”, care aducea în fața instanței 24 de inculpați, de la activiști PCR la capii *Securității* și *Interneilor*, a avut primele sentințe în 1991 cînd s-au dat condamnări pentru omor deosebit de grav, coautorat și tentati-

gii și a probelor între o instanță și alta, este o întrebare la care *Comisia pentru adevăr și dreptate a Asociației „17 decembrie”* din Timișoara n-a putut obține răspuns în cei nouă ani. Comisiile parlamentare constituite după 1989 cu scopul cercetării au făcut multă vîlvă (vezi *Raportul Nicolăescu*, dar și *Raportul Săndulescu*) trădînd interese politice care n-au legătură cu adevărul revoluției.

Cum nici un ofițer al *Armatei* nu a suferit o condamnare (nici măcar cpt. CI Vasile Joițoiu, care a recunoscut în prima fază că a tras asupra familiei Vasile și Lepa Bărbat, provocînd moartea femeii și rănirea gravă a so-

Cimitirul Eroilor Revoluției din Timișoara

va la această infracțiune, de la 15 la 25 de ani. Asupra sentințelor s-a revenit mai tîrziu prin *Deciziile 30 și 31* din 1997 ale *Curții Supreme de Justiție*, cînd s-au mai ajustat pedepsele, luîndu-se în considerare circumstanțele atenuante. Astfel lui Ion Coman i s-a redus pedeapsa de la 25 la 15 ani, lui Pacoste, fost prim-secretar, de la 20 la 10, lui Traian Sima, fost șef al *Securității* Timiș, de la 20 la 15 ani. Sima este singurul cap al *Securității* care a primit o condamnare, ceilalți inculpați, Filip Teodorescu, Radu Tinu, Gabriel Atanasie, Gh. Atudoroaie fiind achitați. La finele lui 1997, toți cei pedepsiți cu închisoare se aflau în libertate datorită unor certificate medicale și a recomandării ca tratament să nu fie urmat în rețeaua medicală a penitenciarelor.

Dosarul „*Calea Lipovei*” care îi trimitea în judecată pentru 34 victime, din care 6 morți, pe ofițerii de armată gen. Rotariu, lt. col. Păun și cpt. Gheorghe pentru că au comandat deschiderea focului în *Calea Lipovei* în 17 decembrie, a avut un curs straniu. Condamnații la Timișoara, inculpații au fost considerați inocenți în fața instanțelor din București. Cît de mare poate fi diferența de interpretare a le-

gii, n-a rămas condamnat). MAPN a dat publicității recent un punct de vedere care a stîrnit indignare în asociațiile de revoluționari timișoreni: că armata nu are de ce să-și facă *mea culpa* fiindcă ea și-a făcut datoria și nu mai datoria. Generalii Degeratu, șeful *Marului Stat Major*, și Lucescu, consilier, vorbesc cu emfază despre „conștiința salvării națiunii”, „fraternizarea cu poporul” etc., iar majoritatea ofițerilor de comandă au fost avansați după revoluție. Tot dinspre armată a pornit teoria amnistiei generale (Dudu Ionescu) și a prescrierii faptei în cazul tentativei la omor, printr-o ignorare a practicii juridice care spune că prescrierea se referă la fapta de bază (omor) și nu la tentativa.

Societatea civilă a făcut numeroase încercări de a obține nu numai adevărul rămas în ceață, ci și unele măsuri reparatorii cel puțin pentru orizontul moral al societății românești. De curînd, asociațiile membre ale *Forumului Societății Civile* din Timișoara au cerut *Președinției* să susțină cererea ca *Armata, MI* și *SRI* să scoată în rezervă acele cadre care au organizat represiunea, au transmis ordinul de tragere în civili, au executat ordi-

POLIROM

NOUTĂȚI
decembrie '98

F.M. Dostoievski
Scrieri politice
Evenimente internaționale

Alexandru Paleologu
**Despre lucrurile
cu adevărat importante**
(Ediția a II-a)

În pregătire:

Dan Pavel
Ernest Stere

Leviathanul bizantin
Din istoria doctrinelor morale

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

9 ani de la Revoluție

Timișoara, 17 decembrie 1998. O dimineață de iarnă frumoasă și clară, spun oamenii, ca acum 9 ani. Piața Operei e inundată de porumbei și dintr-un megafon se aud colinde de Crăciun. Spre prânz, în fața Catedralei încep să vină oamenii, pentru slujba de comemorare a celor dispăruți. În primul rând, cei îmbrăcați în haine de doliu, singurii pe al căror chip se citește durerea, apoi membrii asociațiilor de revoluționari și președintele țării. Cîțiva curioși, alții cîțiva bătrîni care cer, profitînd de prezența președintelui undeva prin preajmă, pensii sau apartamente. Nu mai mult de 250 de persoane. Este adevărat că în piață mai sînt vreo două-trei grupuri de oameni, dar ei discută cu aprindere despre „Vulpea deșertului”.

Pe 17 decembrie 1989, în Timișoara au fost uciși 63 de oameni, toți civili.

Începutul unei lumi

Cîteva sute de oameni au plecat în seara de 16 decembrie din fața locuinței preotului reformat László Tökés hotărîți să se întorcă a doua zi. Pe 17, zeci de mii de oameni au ieșit pe străzile Timișoarei, hotărîți să pună capăt umilinței și nedreptății, chiar cu prețul vieții lor. Multe locuri ale Timișoarei păstrează amintirea celor uciși: Piața Libertății, Catedrala, Calea Lipovei, Podul Decebal, Calea Girocului, Piața Traian. Pe Podul Decebal, la ora 19.00, militari și civili înarmați deschid focul. Patru persoane sînt ucise, printre care Leontina Bănciu, mamă a trei copii. Soțul ei, Ioan Bănciu, este acum vicepreședintele Asociației „Memorialul Revoluției”, care cinstește prin comemorări, dar și prin înființarea unui muzeu, „Memorialul Revoluției”, amintirea martirilor. Ioan Bănciu se afla, în seara zilei de 16 decembrie 1989, la sediul Televiziunii din Timișoara, ca reprezentant al victimelor, care au fost puse față în față cu cadre de conducere din MI, MAPN, Justiție și Procuratură. Ii avea alături pe doi dintre cei trei copii. Nu poate uita acea seară de 17 decembrie cînd a purtat în brațe trupul însingurat al soției. Ca să scape de tirul soldaților, manifestații au fugit spre gardul de la Parcul Poporului. În timpul fugii, Leontina Bănciu a fost împușcată din spate. S-a tras din toate direcțiile: din față, din spate, din dreapta, de pe malul Begăii. Trupul Leontinei Bănciu a fost transportat, alături de alte 40 de corpuri neînsuflețite, la București, unde au fost arse la crematoriu. Familia Bănciu nu mai are nimic, nici măcar cenușa celei ucise. „Acum nu mai trăiesc decît pentru aflarea adevărului” - spune Ioan Bănciu - „pentru pedepsirea celor vinovați. Cîțiva comandanți au fost judecați, găsiiți nevinovați și eliberați. Nu mă așteptam, mai ales după noiembrie 1996. Vreau să vorbesc miine cu președintele Constantinescu. A promis că acești copii să știe că oamenii care le-au ucis mama sînt pedepsiți”.

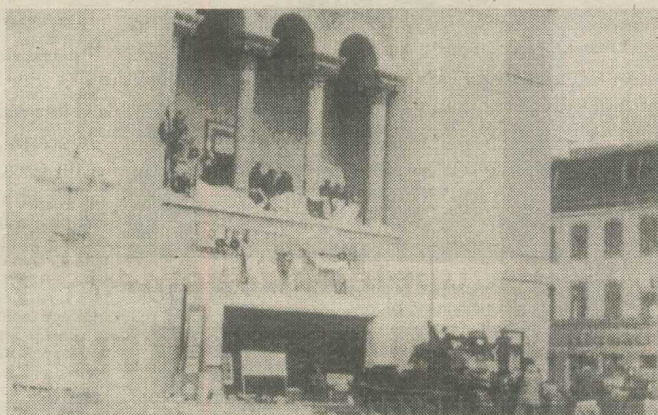
Pe 17, în fața Primăriei, la ora 10, cînd avea loc înfîlțirea președintelui țării cu asociațiile de revoluționari, ușile sînt închise și ni se spune că presa nu are, decodată, acces. Dacă părerea Președinției despre presă este cunoscută, în fața ușii sînt lăsați, dintr-o „eroare”, să aștepte și oamenii cei mai îndreptățiți să participe la discuții. Televiziunea locală din Timișoara îl filmează pe Ioan Bănciu în fața ușilor închise. Într-un firzui, omul reușește să intre pe undeva prin spate, fără știrea cerberilor SPP-iști și a funcționarilor Primăriei.

Alin Valon, membru al Asociației „17 Decembrie”, a fost împușcat în picior tot de 17 decembrie și în zilele următoare a stat în spital. El, ca și alți participanți la Revoluție, își aduce aminte de cordonul

de militari în poziția de tragere, în spatele cărora se aflau civili „cu minile în buzunare”. „Mulți militari aveau în jur de 30 de ani - era clar că nu erau soldați.” De „oameni în uniforme kaki” se leagă multe depoziții din timpul proceselor de la Timișoara. Gligor Dorica, vatman, a fost rănit pe 24 decembrie, în timp ce traversa Piața Operei în drum spre serviciu. Cineva a deschis focul de la etajul I al unei clădiri: „Nu m-am dus la spital, m-am tratat acasă cum am putut, cu Rivanol. Rana nu era foarte gravă, s-a cicatrizat. Mi-a fost frică să mă duc la spital, m-am gândit că dacă pe 24 decembrie mai sînt împușcați oameni, e ceva necurat la mijloc. Multora le-a fost frică să spună că au fost răniți, mai ales înainte de '2”.

Asociațiile de revoluționari

În timpul Revoluției din Decembrie 1989, la nivelul întregii țări au fost ucise 1.104 oameni și alți 3.352 au fost răniți. Pînă în 22 decembrie și-au găsit moar-

Balconul Operei din Timișoara, 17 decembrie 1989

tea 162 de persoane, dintre care 50 la București, și în jur de 100 la Timișoara (cei mai mulți - 63 - pe 17 decembrie). După 22 decembrie, 942 de oameni au fost împușcați, cei mai mulți la București, între 23-25 decembrie. Dacă pînă pe 22 decembrie au fost victime exclusiv din rîndul civililor, după această dată au murit 260 de oameni din rîndul personalului MAPN și 65 din rîndul MI: în total, 779 de civili și 325 militari sau milițieni. 1.101 oameni au fost răniți înainte de 22 decembrie și 2.251 după această dată.

Începînd cu 1990, pe listele asociațiilor de revoluționari și-au aflat locul cele mai neverosimile nume. Astfel, în Monitorul Oficial al României numărul 41 din 1993 se publică numele candidaților la certificatul de revoluționar. Printre ei îi înfîlțim pe Iulian Vlad, Adrian Păunescu și, ca membru de frunte al Asociației „25 decembrie”, pe generalul Constantin Lucescu, consilier MAPN, avocatul soților Ceaușescu în timpul simulacrului de proces și cel mai înverșunat adversar al pedepsirii cadrelor MAPN care au dat ordin să se tragă în demonstrații. În timpul confruntării televizate dintre participanții la revoluție și cei care se ocupă cu derularea anchetelor, el a fost acuzat că „a eliberat lotul Timișoara”. Acest om a condus șase ani de zile activitatea Parchetelor Militare și încă mai susține că unitățile militare din Timișoara au fost atacate de manifestații.

În asociații de revoluționari („luptători cu merite deosebite”) și-au găsit locul mulți care ar fi trebuit deferiți justiției pentru anchetarea participării lor la Revoluție, dar nu în calitate de manifestații.

În Timișoara există șase asociații ale

răniților, urmașilor celor decedați și participanților la revoluție. În cea de-a șaptea, „Memorialul Revoluției”, sînt înscrși membri ai celorlalte care vor să contribuie la înființarea unui Centru „Memorialul Revoluției”. Pe strada E. Ungureanu nr. 8 este renovată o clădire unde a fost deja organizat un Muzeu al Revoluției - cu imagini din timpul Revoluției și fotografii ale victimelor. Urmează să fie amenajate, în aceeași clădire, un centru pentru presă și un centru de informare și documentare privind Revoluția de la Timișoara. Omul fără de care acest proiect nu s-ar fi realizat este Traian Orban, președinte al Asociației „Memorialul Revoluției” și al Alianței Civice - filiala Timișoara.

Din păcate, sînt evidente lipsa de unitate și chiar disensiunile dintre asociațiile de revoluționari. Ele au ieșit la iveală - de multe ori în mod penibil - la întrunirea televizată a membrilor, din decembrie anul trecut, în timpul comemorărilor din acest an (cînd s-au spus chiar cuvinte grele) și în timpul vizitei prezidențiale la Timișoara.

„Din aflarea adevărului nu se cîștigă capital politic”

Acum trei săptămîni, singura asociație de revoluționari timișoreană care este membră a CDR - Asociația Luptătorilor Timișoreni Arestați în Revoluție (ALTAR) - i-a înminat președintele Constantinescu o listă cu numele unor cadre MAPN și MI recunoscute ca făcînd parte dintre cei care au ordonat și executat reprimarea manifestațiilor. ALTAR a menționat că dacă pînă la vizita prezidențială din 17 decembrie aceste cazuri nu vor fi luate în considerare, asociația se retrage din Convenție și suspendă orice sprijin acordat președintelui. Este de menționat că, pe lîngă cele 103 cazuri trimise spre judecată, Parchetele Militare au mai efectuat cercetări în alte 5.395 de cauze, dintre care 4.881 au fost soluționate prin netrimite-

rea în judecată. Justiția tergiversează. Odată cu încadrarea la „tentativă de omor”, termenul de prescripție pentru acuzație este de 10 ani, după care acuzații sînt puși în libertate. O mare parte dintre cei acuzați de crime în timpul demonstrațiilor din decembrie 1989 au fost eliberați.

La 10 dimineața, președintele Constantinescu s-a înfîlțit cu reprezentanții revoluționarilor. Presa n-a avut acces. Un comunicat pentru presă a fost dat de președintele României și de președintele Asociației ALTAR două ore mai tîrziu. Motivul invocat pentru neparticiparea presei a fost sala prea mică în care au avut loc discuțiile. Motivul real: reprezentanții revoluționarilor erau hotărîți să-și afirme revendicările într-un mod dur și fără menajamente. La ușa închisă a Primăriei, un bărbat în jur de 50 de ani, cu un steag cu stema decupată, cere voie să intre. Pe 19 decembrie 1989, băiatul lui, în vîrstă de aproape 17 ani, Șleahci Laurențiu Marian, a fost împușcat în cap la Podul Decebal. Vrea dreptate. L-a văzut și pe cel care a tras: este încă milițian și îl înfîlțian pe stradă. Vrea să vorbească personal cu președintele, să-l întrebze cine o să-i îndepărteze „pe toți comuniștii și securiștii din justiția română”. Nici el, nici reprezentanții revoluționarilor din Arad, care se aflau atunci la Timișoara, n-au reușit să intre în clădirea primăriei.

70% din persoanele aflate pe lista înminată de ALTAR (listă care cuprindea 27 de nume) au fost fie eliminate din armată, fie suspendate, fie înlocuite din posturile de conducere pe care le ocupau. Printre ele, maiorul (în timpul Revoluției) Vasile Paul, fostul locotenent-colonel Ilie Marin, ambii avansați la gradul de general după decembrie 1989. Costel Bursuc, președintele ALTAR, a precizat că revoluționarii mai au o listă de 12 persoane, cadre militare care au fost avansate de cîrînd și asupra cărora planează suspiciuni. „In general, din aflarea adevărului nu se cîștigă capital politic. Și eu, ca președinte, sînt dispus să pierd tot capitalul politic pe care l-am avut și pe care, poate, îl mai am pentru ca pe de o parte să aflăm acest adevăr (...) și, pe de altă parte, să asigur stabilitatea și buna funcționare a instituțiilor statului. Acesta este riscul pe care mi l-am asumat și pe care mi-l asum în continuare”, a spus în fața presei șeful statului.

După o slujbă și un marș al tăcerii, președintele României, garda lui și convoiul de oameni au ajuns la Cimitirul Eroilor. În fața meselor întinse aici, încărcate cu bucate de parastas și pe care erau așezate fotografiile ale celor uciși, se aflau rufele morților.

În perioadele de neatenție ale acestora, cîțiva oameni, cei mai mulți în vîrstă, îndeasă mîncare în genți special aduse de acasă. Dispar luminări, chiar coroane de flori. În plină slujbă, o bătrîna țipă că nu și-a primit pensia de cîteva luni.

La căderea serii rămîn în cimitir doar cîteva mame care-și plîng copiii uciși.

Mădălina Schiopu

Moțiunea de cenzură

Pe 21 decembrie, plenul reunit al celor două Camere ale Parlamentului a respins moțiunea de cenzură „Dezastrul economic”, depusă pe 11 decembrie, la birourile permanente ale Camerelor Parlamentului, de 143 de parlamentari ai opoziției.

Moțiunea se referea la scăderea nivelului de trai, la modul de realizare a privatizării, la situația din agricultură și la creșterea deficitului balanței comerciale: „Acțiunile guvernelor de după noiembrie '96 reflectă neputința actualei majorități de a conduce țara” - se arăta în expunerea de motive care precedea moțiunea.

Cabinetul Vasile a fost acuzat de „lipsă de responsabilitate față de situația economică” iar în plan politic moțiunea înfiera o coaliție, „fără identitate ideologică, măcinată de permanente crize și fără alt scop decît controlul asupra procesului de transfer al averii statului în interese de partid și clientelare”. Moțiunea cerea parlamentarilor „să retragă încrederea guvernului Radu Vasile, deschizînd calea formării unui executiv responsabil și competent care să pregătească alegeri anticipate”. (I.A.)

Intervi cu general DAN VOINEA,
șeful Secției Parchetelor Militare

„Nu avem voie să

În decembrie '89, militarii care au tras nu au respectat legea

Cum calificați împrejurarea în care un comandant de armată primește ordinul de a reprimă populația civilă? Pentru că toți militarii de acum care se simt vizați prin procesele care ar urma să se instrumenteze spun că nu au executat decât ordinele date.

Tocmai aici este motivul pentru care noi intervenim, în afacerea decembrie '89, cu anchetele pe care le facem, întrucât legea prevede că ordinul ilegal nu se execută. Armata are ca misiune apărarea societății și a țării de un agresor extern.

Asta era și pe vremea lui Ceaușescu?

Da. Tancurile care plecau de la unitățile de lângă Timișoara trebuiau să se ducă la frontieră, nu să intre în centrul orașului și să omoare copii, femei, bătrâni și alți cetățeni. Mai mult. Tot prin lege era stabilit modul uzului de armă de către militari. Este vorba de un decret cit se poate de precis, care nu este niciodată amintit și pe care eu îl amintesc, ca să terminăm odată pentru totdeauna cu apărărilor pe care și le fac militarii. Oamenii de rând nu cunosc despre ce e vorba și poate cred că militarii nu au executat decât un ordin. Nu. Legea, chiar și aceea care era atunci în vigoare, ocrotea populația de cei care, într-un fel sau altul, pot folosi armamentul într-o anumită situație. Era starea de necesitate atunci. În decretul care privește uzul de armă sînt enumerate șapte cazuri în care ea poate fi folosită, adică: împotriva celor care fug de sub escortă sau evadează - ceea ce nu era cazul -, împotriva celor care săvîrșesc o infracțiune, iar cel care folosește arma este în urmărirea lor - ceea ce nu era cazul -, împotriva unor cetățeni care nu se supun somațiilor legale etc. Dar, în articolul 40 din acest decret, se interzice folosirea armamentului împotriva copiilor, femeilor gravide, bătrînilor, indiferent ce ar face. Pe timpul lui Ceaușescu, indiferent ce ar fi făcut un copil, o femeie gravidă sau un bătrîn, era interzis să folosești armamentul, pentru că, prin același decret, militarul este obligat, înainte de a trage, să folosească toate mijloacele care îi sînt cu putință pentru a-și rezolva el problema. Dacă epuizează toate metodele de intervenție pe care i le permite legea și se vede în situația de a folosi arma, asta trebuie să o facă după ce în prealabil somează. Iar la somațiile acestea există o procedură: trebuie să-l atenționezi pe om că folosești arma, nu trebuie să-l împuși pe la spate, trebuie să-i spui: „stai că trag!”. Ca să-l convingi că folosești arma, tragi foc de avertisment, iar după aceea tragi, iar legea spune că trebuie să tragi la picioare, nu în cap, nu în torace, cum avem majoritatea victimelor împușcate. Deci, nu s-a respectat legea de atunci. Militarii cer să-i judecăm după legea de atunci, eu spun că nici nu-i posibil altfel.

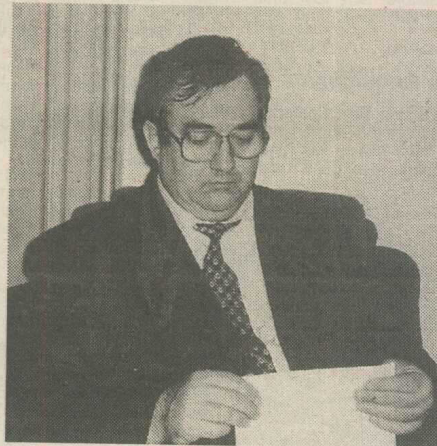
Domnul general Lucescu spune că se face apologia anarhiei în momentul în care un militar nu ar executa ordinul pe care l-a primit. Exemplul clasic care se dă este al lui Viorel Oancea de la Timișoara, care, în viziunea domnului general Lucescu, este vinovat pentru că nu a executat ordinul.

Asta în „viziunea” domnului Lucescu. Dînsul are un mod de a gândi destul de șocant. Un mod de a gândi original. Nu se pune problema unei insubordonări a lui Oancea. Oancea a gândit atunci, ceea ce trebuiau să facă toți militarii - pentru că legea le permitea atunci să verifice dacă ordinul primit de la superiori este legal sau nu. Viorel Oancea a avut curajul și țărița de caracter și demnitatea de ofițer ca să spună „nu” ordinului primit. Asta nu înseamnă insubordonare. Insubordonarea este cînd, cu rea-credință, nu vrei să execuți un ordin legal. În momentul în care militarii au fost scoși în stradă și li s-a ordonat să ia măsuri împotriva aceluși grup de manifestanți, lor li s-a spus că e vorba de huligani și chiar de teroriști. Ei aveau convingerea că luptă cu un inamic foarte periculos. Ca să ajungă în piața aceea din Timișoara și să vadă acolo copii care aprinseseră luminări, femei, oameni neînarmați, care scandau „fără violență” și care nu prezentau nici un pericol pentru armată. Asta a fost situația pe care Oancea a constatat-o la fața locului. Era mare diferență între ce era la fața locului și ce li se spusese lor. Dacă vă aduceți aminte din cuvîntările televizate ale lui Ceaușescu, se făcea vorbire de grupuri de huligani care acționează acolo și, chiar, la un moment dat, folosește cuvîntul „terorist”. Este primul care folosește cuvîntul „terorist” și care, pe urmă, a fost preluat și care a ținut mult timp, justificînd acțiunile armatei împotriva populației.

Militarii sînt foarte nemulțumiți de instrumentarea dosarelor, spunînd că se aduce atingere armatei, onoarei militarilor ș.a.m.d. În același sens, vă reamintesc inițiativa pe care a avut-o MAPN de a amnistia pe militarii care au fost utilizați atunci în decembrie, înainte de a se pronunța o sentință.

Dacă îmi cereți mie părerea, consider că o amnistie, înainte de a se pronunța un proces, nu este de natură a împăca lucrurile. V-o spun ca procuror, pentru că eu

sînt pus să rezolv plîngerile celor care au fost victimele represiei din decembrie '89 și nu văd cum iertarea unor oameni ar rezolva lucrurile. Nu e vorba de un act de răzbunare. Actul de justiție trebuie să li se facă victimelor. Și acum, după 9 ani, sînt oameni care nu cunosc cine le-a împușcat copiii și nu știu împotriva cui să se îndrepte. Dar, într-un stat de drept pe care vrem să-l construim, nu avem voie să lăsăm crima nepedepsită. Dacă se urmărește iertarea unor persoane considerate valoroase pentru anumite instituții, asta nu este treaba justiției, este treaba politicului, care poate face acte de iertare pentru că legea îi permite. Dar nu o amnistie generală care ar face să se ștergă cu buretele peste tot ce a fost. Înainte ca noi să aflăm de fapt cine au fost criminalii. Lucrurile de atunci se pot repeta. Trebuie cunoscut interesul de a acționa cu atîta violență împotriva unor oameni și după 22 decembrie. Ce s-a întîmplat pînă în 21 se știe. În orice țară din lume, dacă în stradă

apar contestatari ai puterii, statul ia niște măsuri de apărare și scoate în stradă forțe de ordine. Dar, după 22 decembrie, noi nu mai avem manifestanți care să strige împotriva puterii. Și atunci, cum justifici folosirea tehnicii de război, să ieși cu tancurile și să tragi în clădiri, să tragi în oameni? Care a fost motivul? Că nu mai era unul social. Noi trebuie să lămurim lucrurile astea. Acel militar care au fost la bază și au primit niște ordine nu fac parte dintre cei pe care îi anchetează Parchetul. Noi nu discutăm decît cu factorii de comandă, pentru că nu se face un act de justiție punînd un militar pe cruce și spunînd: „asta a fost”.

Referitor la actul de justiție despre care vorbiți și despre statul de drept, există Ordinul circular nr. 522 din 19.11.1997, semnat de secretar de stat și șef al Statului Major, general de divizie Constantin Degeratu, care, la punctul 2 spune: „prezentarea personalului militar și civil la organele de anchetă și de judecată, în orice calitate pentru fapte legate de evenimentele din decembrie '89 se va face numai cu aprobarea ministrului Apărării Naționale. Prezentul ordin va fi adus de îndată la cunoștință întregului personal prin grija comandanților, șefilor eşaloanelor interesate”. Asta nu înseamnă obstrucționarea justiției?

Este, dacă vreți, o obstrucționare grosolană a justiției, numai că noi am făcut o verificare a aceluși document și nu este opera domnului general Degeratu, ci a generalului Lucescu, care este juristul Marelui Stat Major.

Diversiunea - cel mai important dosar al Revoluției

Mai există o obiecție din partea militarilor, nu numai a domnului Lucescu. Ei spun că nu doar armata a fost implicată, ci și Militia, Securitatea, dar că acum anchetele se focalizează numai pe armată.

Aș vrea să fac o precizare. Departele de noi gîndul de a culpabiliza o instituție. Noi nu plecăm la anchetă cu prejudecăți. Avem în fișete dosare cu morți și răniți. Noi sîntem obligați să le rezolvăm. Noi plecăm de la victimă. Nu știu la cine ajung: la Armată, la Securitate sau la Interne. Eu caut autorul. Eu nu am cum să-mi planific ca în toate dosarele cu morți și răniți să culpabilizez o instituție, oricare ar fi ea, pentru că ar însemna să falsific niște probe. Iar realitatea este cea care v-o spun eu și dosarele care au plecat în instanță pînă acum cuprînd cadre și de la Ministerul de Interne și de la Gărzile Patrioțice și civili care au tras. Mai mult decît atît, pînă acum, numărul cadrelor de la MI care au fost trimise în

judecată este mai mare decît al celor de la armată. S-a focalizat un pic ancheta asupra celor care fac parte din armată pentru că, după 22 decembrie '89, conform unui comunicat dat în dimineața de 23 decembrie '89, puterea în stat a preluat-o Consiliul Militar Superior, care și-a stabilit sediul la Ministerul Apărării Naționale. La Comitetul Central s-a constituit Consiliul Militar Central care primea ordinele de la Consiliul Militar Superior și care trebuia să le execute. În CMC de la Comitetul Central erau reprezentanți generalul Gușe, de la Armată, ajutat de un grup de cadre, generalul Vlad pentru Interne, colonelul Pircălăbescu pentru Gărzii Patrioțice și alții. Erau reprezentanți de la toate instituțiile statului care puteau să intervină și de acolo s-au dirijat operațiunile militare în țară. Acesta a fost circuitul informațional și al comenzii, atunci. Pe linie de armată a fost numit generalul Militaru ca ministru al Apărării, care avea doi adjuncți, generalul Stănculescu și generalul Gușe, la vremea aceea. Deci, această tripletă a constituit nucleul de comandă al armatei, de atunci și, în funcție de ce se întîmpla în fiecare mare oraș al țării, ei luau măsuri prin unitățile militare de acolo, de control al populației, de instaurare a noii forțe politice care se constituise aici, de înlăturare a altor forțe politice care s-ar fi născut. Atunci, ca să poată stăpîni situația, s-a folosit diversiunea cu teroriștii, care permitea să tragi în orice casă, în oricine care îți se părea suspect, să oprești pe stradă un om să-l percheziționezi, să oprești o mașină, să intri în orice casă.

Dumneavoastră ați acreditat teza că nu au existat teroriști.

A existat diversiunea și, în cadrul diversiunii făcute atunci, avem și alte fenomene, nu numai cel cu teroriștii. Diversiunea a fost foarte colorată. De la teroriști pînă la alarma că apa este otrăvită, că în portocale s-au injectat nu știu ce otrăvuri...

Cine sînt autorii diversiunii?

Noi avem acum în vedere o anchetă legată numai de actul de diversiune și zic eu că va fi unul din dosarele importante. Poate cel mai important. Mă abțin să dau vina pe o anumită persoană. Diversiunea a fost făcută de un grup de persoane interesate să o facă, a fost făcută cu bună știință, s-a întins pe o perioadă mare de timp, s-a folosit foarte mult televiziunea, radioul și chiar presa. Nu toate zierele, trebuie să fim atenți. Diversiunea face parte din regulile războiului.

Război împotriva cui?

Atunci era stare de război. Alarma care s-a dat atunci „Radu cel Frumos” era alarmă de război, de luptă.

Eu întreb după 22 decembrie.

Așa cum mă întrebăți dumneavoastră pe mine îi întreb și eu pe militari: împotriva cui? Orice militar, cînd pleacă la luptă, poartă în mînă o armă. Arma este un instrument apt să producă moartea. În momentul în care a purtat-o în mînă și a tras și a considerat pe cineva inamic înseamnă că a avut niște elemente, cunoaște că acela este inamic.

Au fost împușcați copii.

Așa este. Majoritatea victimelor sînt copii, tineri. Tineri care, prin toate legile și cele de atunci, și cele de acum, erau protejați. Și atunci, la ce bun să oprești ancheta, pentru ce?

Care este stadiul anchetelor?

În toate dosarele se lucrează. Nu s-a putut pînă în '97, se știe clar că nu s-a putut. Eu m-am gîndit chiar nu la un act de amnistie, ca ceea ce s-a întîmplat în '89 și în timpul mineriadelor, faptele acelea să nu fie prescripibile, ci să se inițieze un proiect de lege în Parlament, nu să-i ierte. Noi trăim unii cu alții, trebuie să știm exact cum sîntem, cum gîndim, ce trebuie să facem.

Care au fost elementele care v-au dus la concluzia că nu au fost teroriști?

M-am bazat numai și numai pe dosarele pe care le-am instrumentat noi. Am luat fiecare suspect în parte care a fost reținut la unitățile militare. Am luat om cu om. Unde a fost, cînd a lipsit de acasă sau cînd a plecat de la serviciu. S-a verificat toată situația lui și nici unul din cei reținuți acolo nu a desfășurat acte cu caracter terorist împotriva cuiva.

Domnul general Lucescu a spus că teroriștii au fost indieni și că pe urmă au luat avionul și au plecat.

Cine spune trebuie să și demonstreze.

Ce dosare ați terminat în cazul lui decembrie '89?

Pot să vă spun dosare judecate de mine. Un dosar interesant aproape de teroriști este cel care îl privește pe colonelul Marinescu de la Armată, care era șeful Circulației și care a împușcat un taximetrist care a dus lapte și pline la niște copii la o grădiniță din Cobălcescu și după aceea a împușcat niște elevi de școală și o bătrînă dintr-o clădire de vizavi. Dar, de fiecare dată mai înainte, acest colonel primea un telefon, după care le spunea colegilor: „Sînt teroriști, înarmați-vă!”. (Ei nu aveau posibilitatea din birou să vadă ce este în stradă.) După care dă-

General de corp de armată, dr. CONSTANTIN DEGERATU,
șeful Statului Major General al Armatei României

Situația din decembrie '89

Nu obstrucționăm justiția

La fiecare sfârșit de an, atenția este concentrată asupra evenimentelor din decembrie '89. Cum, atunci, *Armata* a fost implicată alături de *Miliție* și *Securitate*, este firesc să se afle în vizor. Nimeni nu are nimic cu armata ca instituție, este vorba de vinovății individuale și este normal să lăsăm justiția să-și facă treaba. Numai că justiția a fost subminată chiar de către armată și citez: *Ordinul Circular nr. 522* din 19.11.1997, semnat chiar de dumneavoastră, în care, la pct. 2, spuneți: „Prezentarea personalului militar și civil la organele de anchetă și judecată, în orice calitate, pentru fapte legate de evenimentele din dec. '89 se va face numai cu aprobarea MAPn. Prezentul ordin va fi adus de îndată la cunoștință etc.”.

În mod cert, *Ordinul 522/1997* nu a avut ca scop blocarea eforturilor vizând aflarea adevărului despre revoluția din decembrie 1989, nu a reprezentat o restringere nejustificată a drepturilor unor persoane și nu s-a plasat în contradicție cu legea sau principiile de drept prevăzute în *Constituție*. Dimpotrivă, *Ordinul*, a avut drept scop să asigure respectarea de către toți militarii a prevederilor tuturor actelor normative care concurează atât la clarificarea problemelor generate de evenimentele complexe din decembrie 1989, cât și la menținerea capacității de acțiune a Armatei Române. În esență sa, *Ordinul* pleacă de la această idee fundamentală, potrivit căreia în statul de drept nimeni nu este mai presus de lege și, în același timp, nimeni nu este mai prejos de lege. El a fost dat în toamna anului trecut, în tolu unei campanii de o virulență deosebită vizând culpabilizarea Armatei, prin acuzații grave, lansate prin mass-media, la adresa unui mare număr de militari, acuzații ce tindeau să acrediteze ideea identificării între calitatea de militar și cea de criminal. Mai mult decât atât, prin declarații ale unor persoane publice, o serie de militari au fost calificați din start ca fiind vinovați. Ei au aflat că au fost ori vor fi chemați în fața instanțelor de cercetare penală prin „citarea” în declarații de presă sau chiar prin adrese trimise la domiciliu, afișate pe scara blocului.

Ordinul avea un caracter temporar, încetându-și valabilitatea la data de 31.12.1997. El fusese elaborat pentru a răspunde unei situații tensionate, temporare, și viza perioada octombrie-ianuarie. *Ordinul* reitera și particulariza două reglementări cu caracter general și obligatoriu în vigoare în cadrul MAPn: reglementarea modului de părăsire a unității și garnizoanei de către militari – cunoscut fiind faptul că acest lucru se face numai cu aprobarea comandantilor și șefilor ierarhici; și reglementarea relațiilor militarilor cu presa – care sînt supuse de asemenea aprobării prealabile a comandantilor. Ambele reglementări se regăsesc în armatele tuturor statelor membre în NATO. *Ordinul* prevedea, la primul punct, că se suspendă temporar dreptul militarilor de a face declarații în legătură cu activitatea Armatei pe timpul evenimentelor din decembrie 1989, pe de o parte, în scopul evitării apariției unor tensiuni suplimentare în cadrul dezbaterilor publice, pe de altă parte, în ideea de a preveni situația ca astfel de declarații să fie considerate imixtiuni în desfășurarea anchetelor sau în înlăturarea actului de justiție.

În același sens se explică și punctul doi al *Ordinului*, care prevedea că militarii se vor prezenta în fața organelor de justiție numai cu aprobarea ministrului apărării naționale.

Formularea lasă loc posibilității ca ministrul să nu dea aprobarea.

Ministrul nu poate să facă așa ceva. Este obligat doar să ia niște măsuri în legătură cu chemarea militarilor în justiție. Acest ordin nu face decât să reamintească faptul că *Armata* este condusă prin ordin, inclusiv acela de a nu părăsi garnizoana. Scopul acestui ordin a fost de a se reintra în legalitate, în momentul în care campania de aflare a adevărului despre decembrie 1989 tindea să devină una stahanovistă.

Era și este necesar ca ministrul să cunoască permanent situația efectivelor, poziția militarilor, capacitățile acestora de a-și îndeplini atribuțiile funcționale. Între cei citați în diferite declarații difuzate prin presă sau nominalizați în articole incriminătoare ori între cei desemnați generic drept vinovați, se găseau numeroase cadre cu funcții importante în procesul de asigurare a capacității de acțiune a trupelor. Nu cred că ar putea fi cuiva indiferent faptul că, dintr-o unitate, într-o zi, printr-o simplă coincidență, să zicem, 20-30 de oameni ar putea lipsi, fără ca eșaloanele responsabile să fie avertizate pentru a lua măsuri de reorganizare a sistemului de alarmă și mobilizare. Au mai fost cazuri când unii ofițeri, chemați pentru a da declarații, au fost reținuți în mod abuziv, comandanții lor aflînd din presă

despre acest lucru. De altfel, în perioada în care *Ordinul* a fost valabil, s-au înregistrat oficial numai trei sau patru cereri de aprobare, care au fost soluționate de ministrul apărării naționale în 24 de ore.

O tragică eroare

În '89 erați în *Armata IV „Transilvania”*, condusă la acea vreme de generalul Iulian Topliceanu, și ați lucrat la întocmirea planurilor și hărților pentru garnizoanele care urmau să vegheze la acțiunile antiteroriste. Dumneavoastră cunoașteți bine care poate fi diferența între alcătuirea unor planuri și ordinul efectiv de a se trage. Cu atât mai mult cu cât, mai târziu, declarați: „Aceste victime trebuiau, aveau dreptul să trăiască; nimeni din armată nu a avut nimic cu cei trecuți în neființă; ceea ce s-a întimplat a fost o tragică eroare generată de crimele odiosului dictator, menite să întineze revoluția și să rupă armata de popor”. De ce nu sprijiniți acum separarea unor vinovății individuale de culpabilizarea armatei ca instituție?

Nu-mi amintesc exact cînd am făcut acea declarație, dar cred cu sinceritate și acum că a fost o tragică eroare. Într-o discuție despre o eroare tragică este foarte greu să vorbim din start de vinovății unor militari ca de un adevăr deja stabilit. În decembrie '89 eram ofițer 1 la Secția Operații a Armatei a IV-a „Transilvania”. În cariera mea de ofițer, din 1975 pînă în 1989, nu am avut nicodată dreptul să ocup o funcție de comandă sau de conducere, datorită criteriilor politice care stăteau atunci la baza modului de promovare.

Ați fost folosit la alcătuirea acelor planuri și hărți.

Nu cred că se poate spune că am fost folosit. Am lucrat, în acea perioadă, potrivit atribuțiilor funcționale, la elaborarea proiectelor unor planuri de operații. Evident, unele proiecte de acest gen se elaborau, într-o măsură însemnată, pe hărți. În ceea ce privește limitarea acestor atribuții, menționez că în ierarhia Armatei a IV-a cred că mă situam, undeva, între locurile 35 și 45. La acea dată, aveam gradul de locotenent-colonel și nu cred că aveam la îndemînă vreo modalitate reală de a influența mersul evenimentelor. Conducerea unor astfel de activități se exercită în baza unor reguli precise: comandantul armatei primește un ordin de la eșalonul său superior. Potrivit regulilor de atunci, comandantul armatei era subordonat direct ministrului apărării naționale, care avea dreptul de a exercita comanda militară. Primind un astfel de ordin, comandantul armatei își convoca locițiiorii (erau 5 la vremea aceea), pentru a-i informa despre ordin și a le stabili ce au de făcut în continuare, pe timpul pregătirii pentru luarea unei anumite hotărîri. Urma o ședință de lucru cu locițiiorii și șefii de arme, secții și compartimente în cadrul căreia, pe baza informațiilor făcute anterior, acești oameni trebuiau să prezinte propuneri în legătură cu modul de îndeplinire a misiunii. Se lua, astfel, o hotărîre pentru care comandantul poartă întreaga răspundere, hotărîre ce se transformă în ordine și planuri. Acesta a fost mecanismul pe baza căruia s-a acționat la toate cele patru armate. Există o întrebare justificată: cum a funcționat acest mecanism? Ce a făcut fiecare dintre cei implicați în actual decizie? Pentru că, finalmente, pentru presă s-a ajuns la o vinovăție punctuală a două persoane din *Armata a IV-a*: generalul Topliceanu și generalul Degeratu.

Eu nu v-am invinovațit.

Nu dumneavoastră. Dar oamenii ca dumneavoastră, lucrînd în presă. Răspund prin întrebarea dumneavoastră unor alte întrebări.

Le veți răspunde astfel celor de rea intenție în modul cuvenit.

Desigur, dar dumneavoastră ați vorbit de vinovății individuale. Pe temeiul acestui mod de abordare, ajungeți la aceeași situație: la o listă cu nume de militari care sînt considerați vinovați.

Eu nu știu cine este pe listă. Dar sînt niște persoane care au dat ordine atunci. Nu discutăm persoane, ci fapte.

Să discutăm, deci, despre mecanismul faptelor în contextul luării unei hotărîri. Aceasta înseamnă că trebuie să discutăm despre ordinul care s-a primit, în acea situație, de la generalul Milea: *ordinul cu privire la alarma de luptă în condițiile stării de necesitate*. Acest ordin era, din punctul de vedere al armatei, legal. Venea de la ministrul apărării naționale și era în concordanță cu *Constituția* și cu *Legea 14*. Tipul alarme de luptă ordonate presupunea că nu se execută mobilizarea. Trupele trebuiau să fie pregătite să treacă la îndeplinirea unei misiuni de luptă din situația în care se găseau. În acest context, misiunea de luptă a Ar-

matei a IV-a era nu numai apărarea frontierei de stat, ci și a întregii zone de operații.

Dar armata nu s-a dus la graniță, ci în centrul Clujului.

Vă reamintesc faptul că misiunea era clară: apărarea frontierei și a întregii zone de operații. Pentru acest lucru s-au scos trupele în diferite raioane de alarmă. În acest context, unii militari au desfășurat anumite activități, alții – alte activități. Mie mi-a revenit sarcina să întocmesc proiectul unui plan de operații pentru trecerea la apărare pe frontiera de vest. Proiectul prevedea care sînt trupele ce trec la apărare pe frontieră și care sînt cele care asigură îndeplinirea misiunii în adincime. Comandantul Armatei a IV-a a decis, pe baza propunerii șefilor de arme, să repartizeze 85-90% din forțe pentru apărarea în zona de frontieră și 10-15% din forțe pentru asigurarea zonei interioare. Trupele urmau să treacă la îndeplinirea misiunilor, la ordin.

Armata, cînd a plecat, conform planului dumneavoastră, avea de identificat inamicul. Militarii aveau gloanțe adevărate pe țevă, gloanțe care omoară.

Armata nu a trecut la îndeplinirea misiunii conform planului meu, pentru că eu nu aveam competența să hotărască asupra vreunui plan. Trupele au trecut la îndeplinirea misiunii pe baza ordinului date de comandantul de mari unități și unități, adică așa cum prevăd regulamentele. Este însă cert că atunci armata a primit altfel o misiune de luptă, cit și una de ordine publică. În acest context; însă, dumneavoastră dați ca un fapt sigur că cei care au fost împușcați atunci au fost împușcați de armată. Nimeni nu este împotriva adevărului, dar nimeni nu este în drept să judece astfel. Problema este că, într-un anumit fel, se încearcă aflarea altui adevăr. Este, de aceea, necesar, în primul rînd, o clarificare politică a evenimentelor, să lămurim și să știm ce a fost din punct de vedere politic atunci. Este sarcina Parlamentului, a Guvernului României, a forțelor politice. Trebuie clarificată totodată situația juridică a evenimentelor din 1989: a fost sau nu stare de necesitate, pentru ca regulile de drept să se aplice în raport cu acea situație. Apoi, trebuie stabilit dacă armata a fost scoasă să îndeplinească o misiune de ordine publică sau nu. *Constituția* din '89 și *Legea 14* prevedeau că armata participă la misiuni de ordine publică, misiuni care în armată se îndeplinesc cu arma. Trebuie clarificat dacă s-a dat, sau nu, un ordin de către ministrul apărării naționale de atunci? Ordinul era legal sau nu? Justiția trebuie să spună motivul pentru care ordinul acela era vădit ilegal, pentru că numai un asemenea ordin nu se execută.

Dar era *Decretul 367* care spunea că nu se trage în copii, femei și bătrîni.

Așa cum s-a întimplat în întreaga armată, generalul Topliceanu a transmis ordinul dat de ministrul apărării naționale. Acel ordin prevedea un mod de acțiune în concordanță cu prevederile *Decretului 367* cu privire la uzul de armă. Dacă se va dovedi că ordinul era vădit ilegal, atunci sînt vinovați toți cei care l-au transmis și executat. Dacă nu, atunci sînt vinovați cei care l-au executat greșit.

Dar chiar dumneavoastră ați recunoscut că a fost o tragică eroare. Cine a indus în acea tragică eroare?

nu a fost creată de Armată

Cei care au creat situația. Acea situație n-a fost creată de Armata Română. Se știe faptul că subunități întregi au tras. Evident, au tras în primul rând soldații, care reprezentau 90-95% din dispozitive. Li considerăm noi vinovați pe acei soldați? Pe baza acelor ordine, date în cascadă, o subunitate, comandată de un locotenent, locotenent major sau căpitan, a ajuns într-un anumit punct, cu misiunea de a executa paza și apărarea unui obiectiv: un pod, o clădire, o piață. Potrivit regulilor de gardă, într-o astfel de situație, nu se permite accesul nici unei persoane în acea zonă. Pentru un soldat, în clipa aceea, nu existau revoluționari sau nerevoluționari, ei, ca și comandanții lor, nu știau nimic despre revoluție. Știau că țara este în pericol de a fi atacată și că atacul începe cu acte teroriste, cu bruiaj radioelectronic etc. Soldații au ieșit în câteva sute de locuri din țară, dar numai în câteva dintre ele s-au produs incidente, care s-au declanșat, de la caz la caz, din cauze diferite. Incidentul de la Cluj, din Piața Libertății, a fost declanșat în momentul în care comandanții subunității a fost împușcat. De unde și de către cine, nu se știe. În clipa aceea, potrivit declarației unui caporal care a rămas mai mare în grad acolo: „S-a stîrnit focul”. Au murit 6 sau 8 oameni acolo. După aceea s-au înregistrat morți și răniți și în alte locuri. Cine e vinovat? Soldații aceia? Ei spun că au tras în plan vertical. Poate că unul singur a tras în plan orizontal. Din 1990 se acționează pentru a afla adevărul. Dar adevărul în totalitate. De unde începe vinovăția cuiva care dă ordin? Nimeni nu a dat ordin să se tragă în copii, în femei, în oameni pașnici. Sau nu cunosc eu cazuri. Dacă vor fi scoși din armată, ca niște corpuri străine, cei care au mai rămas pe diferite liste, credeți că am rezolvat problema? Se dau câteva nume sonore și se cere pedepsirea lor. Este acesta un mod de a face justiție? Știți că, din punct de vedere juridic, este absolut obligatoriu să se determine victima și autorul omorului. În foarte puține cazuri, s-a stabilit cine este autorul. Credeți că, atunci cînd nu se poate stabili autorul efectiv, avem dreptul să spunem că e vinovat comandantul de subunitate?

un ofițer al armatei române s-ar dezonora, apelînd la scrisori anonime, încălcînd astfel regulamente (...) și aducînd o atingere gravă imaginii și prestigiului instituției pe care pretinde tocmai că vrea să le apere”.

În mod normal, este greu de crezut că un general sau un ofițer al Armatei Române s-ar adresa astfel președintelui. Noi avem suficiente posibilități de a ne adresa, pe scară ierarhică, președintelui, iar președintele este un comandant realtamente accesibil pentru militarii români. Este ciudat că cineva a găsit acest mod de adresare, fapt care te face să crezi ori că nu este militar, ori că această acțiune este utilizată într-un scop politic. Pentru că ținta acestei acțiuni este președintele României. Se încearcă să se folosească o stare reală de îngrijorare din armată, pentru un obiectiv politic pe care nu-l cunosc. Multe din problemele ridicate în acea scrisoare sînt de notorietate publică în ultimii 7-8 ani. Starea aceasta de neliniște sau de îngrijorare este, evident, reală, cîtă vreme în fiecare decembrie, dar mai ales în ultimii doi ani, această campanie devine extrem de virulentă.

Cine și în ce scop inițiază această campanie?

Nu cunosc cine. Pot, însă, să exprim un punct de vedere pe probleme de principiu. În 1997, la Madrid, România a fost foarte aproape de atingerea obiectivului integrării în NATO. Criteriile care au stat la baza analizei candidaților, generoase și mobilizatoare, au fost în esență îndeplinirea de România. Reproșurile ce ni s-au adresat s-au referit la situația economică, ai cărei indicatori, după unele aprecieri, nu puteau să susțină efortul de integrare. În orice caz, România a avut două atuuiri fundamentale care au fost luate în calcul: stabilitatea politică și credibilitatea armatei. La Madrid, România a dobîndit poziția de candidat foarte puternic pentru valul următor. După Madrid, Armata Română și-a stabilit o anumită strategie, care viza accelerarea procesului de reformă, restructurare și mo-

dernizare în vederea realizării obiectivelor de interoperabilitate și integrare progresivă în unele din structurile militare, pentru a deveni, de facto, membru al Alianței. Se pare însă că a existat și o altă strategie, care să minzeze cele două atuuiri ale României - stabilitatea politică și credibilitatea armatei. Dacă veți urmări ceea ce s-a împlinat după Madrid, veți vedea un efort aproape concertat pentru destabilizare politică și pentru reducerea credibilității armatei. Aceste eforturi au dat, într-o anumită măsură, anumite rezultate. România a intrat într-o perioadă de erodare a stabilității politice, iar din octombrie '97 armata a intrat sub un tir efectiv, avînd ca obiectiv compromiterea credibilității sale. În fiecare zi veți găsi, în mass-media, o anumită reflectare, obligatoriu negativă, despre armată, fie că este vorba de înzestrare, de pregătire, de capacitatea de conducere a cadrelor etc. Această campanie are un anumit rezultat. S-ar părea că și problematica decembrie '89 face parte din acest efort. Dacă mă întrebați al cui este acest efort, nu sînt în măsură să vă răspund. Problemele par a proveni din mediul intern al societății românești.

Ce vizează aceste eforturi?

Împiedicarea atingerii obiectivului politic major al României și reducerea șanselor ei de integrare.

Cum se poate proteja șansa României pentru integrare?

Acționăm prin măsuri generale și măsuri specifice. Principala modalitate de acțiune vizează intensificarea procesului de reformă, restructurare și modernizare. Chiar și în aceste condiții dificile, Armata Română a înregistrat în acest an progrese remarcabile. În rîndul măsurilor specifice, se are în vedere susținerea unui efort eficient pentru contracararea acțiunilor de culpabilizare a instituției militare, a cărui finalitate cred că ar putea avea un efect pozitiv.

Interviu realizat de Rodica Palade

Scrisoare către președinte

Ce părere aveți de scrisoarea adresată de un grup de generali și ofițeri ai MAPN adresată președintelui țării, prin care ei protestează împotriva unei abordări incorecte, spun ei, a evenimentelor din decembrie '89? Știați dinainte de ea? Cine sînt semnatarii?

Categoric nu știam de scrisoare. Dacă aș fi știut, evident că puteam să împiedic apariția ei.

În cine vrea să lovească? Președintele Constantinescu nu prea a fost mulțumit. Într-un comunicat de presă, el spune: „Este greu de crezut că

Tensiuni între militari și Președinție?

Pe 15 decembrie, ziarul *Cotidianul* publica „în numele unui grup de generali și ofițeri”, o scrisoare anonimă, adresată președintelui Constantinescu, prin care se exprimau nemulțumiri față de anchetele parchetelor militare asupra implicării militarilor în reprimarea manifestațiilor din decembrie '89. Scrisoarea vorbea de „campania virulentă, bine orchestrată, de culpabilizare a armatei, cu prioritate absolută în Ardeal și Banat”. Militarii, se spunea în continuare, sînt nemulțumiți de „răstălmăcirea și prezentarea partizană” a evenimentelor din decembrie 1989.

În aceeași zi, *Președinția* a răspuns scrisorii anonime și articolului care însoțea scrisoarea: „Sub aspectul informațiilor pe care le conține, articolul (...) este în întregime un fals (...) Concluziile autorului fac parte din campania zilnică pe care ziarul menționat o duce împotriva președintelui dar și împotriva unor linii politice fundamentale promovate de actuala putere, cum sînt integrarea în NATO și UE sau accelerarea reformei”. Articolul menționat este o încercare iresponsabilă de a crea imaginea unei rupturi între armată și șeful statului” se mai arată în răspunsul Președinției. „Este greu de crezut că un ofițer al armatei române s-ar dezonora apelînd la scrisori anonime încălcînd astfel regulamentele pe care prin jurămint militar s-a obligat să le respecte...” se spune în finalul răspunsului. (A.B.)

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“ PENTRU ANUL UNIVERSITAR 1999-2000

„New Europe College” anunță concursul anual pentru 10 burse de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.1999-31.07.2000) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile științelor umaniste, economice și sociale (sociologie, drept și discipline conexe).

CONDIȚII DE PARTICIPARE:

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat (ultima fază a redactării tezei) sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaților avînd sub 45 ani;
3. foarte bună cunoaștere a cel puțin două limbi străine de circulație internațională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- și trans-disciplinare. Prin urmare, proiectele de a interes restrîns sau cele cu un caracter de strictă specialitate au puține șanse să fie acceptate.

CONDIȚII ALE BURSEI:

Programul bursei presupune prezența obligatorie în București cel puțin o dată pe săptămînă. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 600 DEM lunar (plus 5.000 DEM pentru călătoria de cercetare).

MODALITĂȚI DE ÎNSCRIERE ȘI TERMENELE PRIVIND CONCURSUL:

Formularele de participare la concurs pot fi ridicate de la sediul Colegiului în zilele de luni, marți, joi și vineri, între orele 12-17. Pentru candidații din provincie, formularele vor fi expediate, la cerere, prin poștă sau e-mail.

Termenul limită de depunere a dosarului completat:
8.02.1999

Relații suplimentare la tel./fax (01)642.54.77, (01)210.76.09.
între orele 10-17 (luni-vineri) sau la e-mail nec@ap.nec.ro

Adresa: New Europe College, str. Matei Voievod 18, 73222 București.

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“ - RELINK

CONCURS PENTRU BURSELE 1999-2002

„New Europe College” anunță concursul pentru 10 burse RELINK pentru perioada 1999-2002. Programul RELINK sprijină tinerii cercetători români din domeniile științelor umaniste, economice și sociale (sociologie, drept și discipline conexe), care au beneficiat de burse/stagii de cercetare în străinătate. Bursa, în valoare globală de 18.000 USD, va permite fiecărui bursier:

- efectuarea unei călătorii de cercetare de o lună/an în străinătate;
- achiziționarea de literatură de specialitate;
- folosința personală a unui computer (notebook).

CONDIȚII DE PARTICIPARE:

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaților avînd sub 45 ani;
3. candidatul trebuie să facă dovada unui stagiu de cercetare în străinătate;
4. foarte bună cunoaștere a cel puțin două limbi străine de circulație internațională.

CONDIȚII ALE BURSEI:

Programul RELINK presupune, de-a lungul celor trei ani ai bursei, organizarea de către fiecare bursier a unui seminar pe probleme de specialitate, ținerii unui număr de conferințe, participarea la diverse colocvii, simpozioane, mese rotunde etc., organizate de către New Europe College.

MODALITĂȚI DE ÎNSCRIERE ȘI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:

Formularele de participare la concurs pot fi ridicate de la sediul Colegiului în zilele de luni, marți, joi și vineri, între orele 12-17. Pentru candidații din provincie, formularele vor fi expediate, la cerere, prin poștă sau e-mail.

Termenul limită de depunere a dosarului completat:
8.02.1999

Relații suplimentare se pot obține la tel./fax (01)642.54.77, (01)210.76.09.
între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare sau la e-mail nec@ap.nec.ro

Adresa: New Europe College, str. Matei Voievod 18, 73222 București.

VICTOR EUGEN MIHAI LUNGU

„Împuşcaţi-i, că nu-s oameni“

Cluj, Piața Libertății, 21 decembrie 1989
(din albumul Martor ocular de Răzvan
Rotta, Cluj '98)

Revoluția la Cluj

Ne-am propus să arătăm faptele așa cum s-au petrecut ele (cu oamenii, așa cum s-au comportat ei), pentru a arăta că, deși justiția nu se înfăptuiește în România nici după nouă ani, nu înseamnă că 1-am uitat pe cei implicați. Nici faptele lor.

Vom arăta că cei care au dat ordin să fie uciși oameni și cei care l-au executat fără să crinească nu s-au conformat decît dorințelor lor celor mai ascunse: să-și câștige foloase nemeritate... Nu le putem găsi nici măcar scuza că și-au salvat viața sau că au luptat pentru o viață mai bună a familiilor lor. Nu, căci sub Ceaușescu nu era viață!

Din moment ce există victime (morți și răniți), rezultă clar că justiția nu a fost lăsată ca, odată ce a stabilit și cine sînt cei vinovați de apariția acestor victime, să le aplice și pedeșele legale. Mai mult, daunele și reparațiile morale față de victime și urmașii lor, care trebuiau stabilite de această justiție, în urma unui proces, s-au stabilit de către un decret sau o hotărîre parlamentară care, prin aplicare (și asta de la apariția Legii 42), învinovățește și pune să plătească, pentru fapte nu de el comise, întregul popor român, și nu pe adevărații vinovați... Cu alte cuvinte, politicienii, nu justiția, au hotărît cine sînt vinovații pentru morții și răniții din decembrie 1989.

Lista morților și răniților Cluj

În Piața Libertății, în 21 decembrie 1989, între orele 14.45-15.55 (în cel mult 10 minute), au fost ucise 12 persoane (Szabo Attila, Merca Aurel, Matisz Lucian, Jurja Sorinel Dorinel, Pedestru Horia, Marin Vergică, Tamasz Burgya Iosif, Cristorean Rodica, Egyedy Imre, Borbely Istvan, Cioară Viorel și Ticlete Mihai Călin) și au fost rănite grav alte 26 de persoane (Nemes Alexandru Călin, Nagy Eugen, Danae Mihai, Nagy Aba, Lupșă Dorel, Csudom Ștefan, Machek Mircea Eduard, Farkas Csilla Ildiko, Suciu Ladislau, Lăpușan Dorel, Czegheni Mariana, Feher Victor, Bărdaș Liviu, Mureșan Emil, Ilea Daniel, Pascu Traian, Dulca Augustin, Pastor Gheorghe, Lung Ioan Dan, Doboș Mihai Odon, Jașcău Vasile, Nemeti Cristea Nicolae, Falup Alexandrina Laurenția, Borhidi Ioan, Durdeu Marius - care la data împuşcării avea numai 6 ani! - și Bălan Ioan).

Înfăptuirea justiției nu înseamnă răzbunare, așa cum susțin cei care îi apără pe vinovații de omorurile din decembrie 1989... Înfăptuirea justiției nu înseamnă subminarea autorității instituției armatei, așa cum ar vrea să inducă în opinia publică cei care încearcă să abuzeze de acest ultim refugiu, fără să le pese că, abia așa, aduc prejudicii imaginii instituției.

„Ai tras! Ești avansat!“

Nicăieri, în nici o lege a Republicii Socialiste România, nu a existat cea mai mică prevedere care să dea dreptul armatei să intervină pentru restabilirea ordinii publice. Cu toate acestea, la indicația lui Nicolae Ceaușescu, ministrul Apărării Naționale, generalul Vasile Milea, și-a permis să încalce legea emițind către eșaloanele din subordine acel faimos „*Ordin în 14 puncte*“, prin care armata a fost abilitată să fie folosită împotriva propriului popor. Pentru a înțelege gravitatea faptei comise de către toate eșaloanele de conducere (indiferent de care „stîlp“ al statului au aparținut), aducem în discuție inclusiv ilegalitatea declarării „stării de necesitate“. Această „stare de necesitate“ ar fi trebuit proclamată, conform Constituției, de către președintele RSR, Nicolae Ceaușescu, și pentru a avea valoare de lege și aplicabilitate trebuia (conform legii, Art. 68 din Constituția RSR) să fie publicată în *Buletinul Oficial*.

Ultimul *Buletin Oficial* a fost tipărit și distribuit în 13 decembrie 1989. După cum bine remarcă magistratul militar Sudescu și Voinea în *Capitolul I al Rechizitoriului* din 29 mai 1998: „*decretul prezidențial nu putea modifica sau completa legea, cu atît mai mult nu putea elabora norme primare. Deci, nu era izvor de drept*“.

Rezultă că nu a existat un temei legal prin care comandanții armatei române să-și oblige subordonații să execute ordinele criminale. În ceea ce-i privește pe subordonați, unicele temeiuri legale pentru care au executat ordinele criminale au fost fie frica, fie dorința de parvenire, fie amîndouă la un loc. Nu există, pentru ceea ce s-a întîmplat în RSR pînă la fuga celor doi dictatori, loc pentru onoare militară decît pentru cei care au refuzat să execute ordinul. Dintre aceștia noi nu cunoaștem decît exemplul lt. col. Bănzaru Alexandru din Tg. Mureș care a fost degradat din ordinul generalului Topliceanu Iulian pînă la gradul de soldat, pentru vina de a fi identificat „dușmanul“. Domnia sa s-a exprimat: „*Ce facem? Chiar tragem? Aceștia nu sînt dușmanii noștri!*“, faptă ce se constituia, în concepția generalului Iulian Topliceanu, în infracțiunea de in-subordonare.

Care a fost evoluția ulterioară a lt. col. Bănzaru Alexandru? A fost avansat la gradul de colonel, după două valuri de avansări la excepțional în care a fost „uitat“. De aici și din nenumăratele avansări la excepțional ale celor care se fac „inovați de crime împotriva poporului român s-a născut și expresia: „*Ai tras! Ești avansat!*“.

Ne-am întrebato: de unde atîtea avansări la excepțional? Conform *Codului de Procedură Penală*, un ofițer nu poate fi anchetat decît de către cineva egal în grad sau mai mare. În România anului 1990 exista un singur magistrat militar cu gradul de general. Așa că s-a apelat la cea mai la îndemînă metodă de subminare a justiției: au fost avansăți cei vinovați, fiind făcuți peste 150 de generali în două tranșe de „*avansare la excepțional*“.

Scuza executării ordinului n-a ținut nici măcar în Procesul de la Nürnberg. Cu atît mai puțin este valabilă în privința evenimentelor din decembrie 1989.

De moartea și rănirea cetățenilor români, pînă la fuga cuplului dictatorial, se fac vinovați toți factorii de decizie din acea vreme și, în aceeași măsură, executanții.

Referindu-ne deocamdată numai la cazul 21 decembrie 1989 în municipiul Cluj-Napoca, toți ofițerii din comanda Armatei a IV-a, de la generalul colonel Iulian Topliceanu și pînă la actualii generali Caba Florian, Degeratu Constantin, Pantelimon Pralea, Lefter, Burtea și alții, toți, fără nici o excepție, se fac vinovați de participare (cu mai multe sau mai puține caractere penale) la reprimarea (cu caracter românesc). Toți acești ofițeri și-au dat concursul la darea de ordine, cu „*unele soluții și sugestii de acționare în dispozitiv*“, la executarea (cu îmbunătățiri) a ordinelor care au dus la omorîrea a 26 de persoane și rănirea altor o sută. De asemenea, au participat la obstrucționări fațșe ale procesului de justiție.

Actualul general de armată Constantin T. Degeratu, șef al Statului

Major General al Armatei, nu a făcut altceva decît să producă, alături de alții din Secția Operații, unde era ofițer I cu gradul de colonel, „*Planul stradal de luptă*“, unde a „*dat unele soluții*“. Conform declarațiilor așa-numiților „*ofițeri de legătură*“ dintre Comandamentul Armatei a IV-a și subunitățile din microgarnizoanele din Florești și Someșeni care au făcut victime omeneste pe raza municipiului Cluj-Napoca, generalul de brigadă de azi este principalul artizan al dispozitivelor în care au fost amplasate trupele de represivitate.

Începînd din anul 1990, Constantin T. Degeratu participă activ, la toate fazele de obstrucționare a procesului de justiție. Împreună cu alți ofițeri ai Comandamentului Armatei a IV-a, la cererea generalului Iulian Topliceanu și a proaspătului ministru al Apărării Naționale, generalul Victor Athanasie Stănculescu, emite „*Note cuprinzînd aprecieri referitoare la activitatea și conduita col. de justiție Domșa Tit Liviu*“, note ce stau la baza cererii de demitere și trecere în rezervă a numitului colonel de justiție, care, în 1990, în pofida „*liniei oficiale*“ generale, numea vinovați de crime ofițeri ai armatei române.

Voluam apărut la Cluj, editat de
Fundația Academia Civică
în decembrie 1998

Ajuns în funcție (șef al *Marelui Stat Major General*), domnul general, la sugestia altui general (ajuns celebru ca „apărător“ al cuplului Ceaușescu și ca obstrucționator în toate cauzele privitoare la evenimentele din decembrie 1989), generalul de brigadă C. Lucescu emite *Ordinul circular nr. 522* din 19.11.1997, prin care interzice marilor care fac parte din organigrama Ministerului Apărării Naționale să se prezinte în fața procurorului militar fără aviz.

Implicațiile sînt mari și duc, în final, la dezvăluirea mascaradei de după fuga dictatorilor, la implicarea autorității politice și militare în uciderea a peste 1.000 de oameni și schilodirea altor cîtorva mii. Morți și schilodiri care, pe de o parte, aveau rolul de a „spăla“ păcatul fratricid al armatei române și, pe de altă parte, de a masca lupta pentru putere dintre „emananți“.

Crimele din decembrie 1989 au fost urmate, cum se știe, de jaful economic.

(Subtitlurile aparțin redacției)

EMIL HUREZEANU

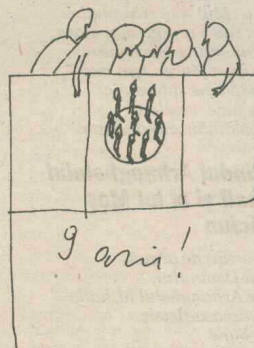
O aniversare, un început

Cu nouă ani în urmă, la Timișoara, în vestul României, o mișcare de stradă, spontană, pornind însă de la un moment de protest politic coerent și asumat – solidaritatea în jurul preotului protestant László Tökés, amenințat de Securitate – a generat ceea ce se numește în istoria imediată a României, cu același număr de semne de întrebare și mirare, „revoluția română”. Schimbarea din 1989 era de mult scadentă și la București. România era ultima țară stalinistă din Europa, datorită cu modificări în instituții, metode și personaje politice de peste un sfert de secol. Țara era distrusă, material și moral. Statutul său internațional era catastrofal. Până și rezistența la dictatură, în afara unor nume eroice și a manifestării de la Brașov, avea ceva tragic, prin lipsa ei de consistență. Așa se explică de ce România, în calendarul foarte strâns al năruirii comunismului de stat din a doua parte a anului 1989, ocupa, din nou, ultimul loc.

E mai mult ca sigur – și chiar dacă documentele încă nu probează explicit ipoteza, ele o încurajează suficient – că Moscova a pus în aplicare, atunci, un plan de acțiune politică, militară și de acțiuni ale serviciilor secrete care să deblocheze situația din România. Știm că astfel de planuri, ba chiar și strategii pe termen lung, erau operative la Moscova pentru întregul bloc comunist și pentru fiecare din țările componente. Intervenția militară sovietică, după 1985, nu mai era însă concepută în spiritul doctrinei

Brejnev, de la sfârșitul anilor '60, pentru apărarea evangheliei dogmatice a comunismului de stat, ci exclusiv ca mijloc de presiune vizând relaxarea comunismului de stat. Începutul sfârșitului s-a produs, aproape paradoxal, în capitala Imperiului, nu în periferiile sale, ca de atâtea ori în istoria universală. La Moscova s-a luat decizia umanizării sistemului comunist, ca urmare a unei înfringeri, nu a unui act de forță. La Praga, Budapesta, Varșovia, București sau Sofia s-a aplicat proiectul în funcție de condițiile locale. Comunismul nu putea să dispară mai repede din România decât ceaușismul, pentru că, în această țară, marxism-leninismul se transformase doar într-un alibi al apartenenței la pactul sovietic. În realitate, ceaușismul – o formă de tiranie naționalist-tribal-etatistă, cu puternice trăsături afro-sud-americane – ținu-se la distanță modificările pozitive relative ce interveniseră în celelalte state comuniste tradiționale. Așa s-a ajuns ca, în decembrie 1989, progresul istoric să se declină cam așa, în aplicarea sa românească, fie: ceaușismul – o formă pervertită și rezistentă a comunismului de stat – a fost deci înlocuit, în 1989, de comuniști gorbaciovști, în datele unui scenariu de puci, mascat de un război de gherilă urbană auto-înscenat de puciști. Foarte complicat, dar aproape adevărat. Renașterea statului comunist post-ceaușist a fost deci maculată și vinovată. În mod relativ, România a cunoscut un

progres în decembrie 1989, în mod absolut, echipa de putere și intențiile noilor stăpâni instalați atunci au pus în aplicare un model de dezvoltare politică și economică, ale cărui vicii de structură marcează și azi țara. Instituțiile democrației au fost umplute cu conținutul ceaușismului decapitat de tirani și simbolurile sale superficiale. Economia a rămas în mâna unui stat ineficient și corupt. Angajamentele de securitate ale țării s-au reorientat, ca după 1947, decis, înspre Moscova. Doar un noroc istoric nebănuit, chiar mai mare decât ofensiva gorbaciovistă – și anume, prăbușirea prin forțe proprii a Uniunii Sovietice – a făcut ca România să nu intre cu arme și bagaje, pentru multă vreme, în zona imediată de acțiune și interes a marelui vecin răsăritean. Pentru cel puțin un deceniu, din 1989 până astăzi, România a reușit performanța spectaculoasă de a reintra în zodia democrației cu ajutorul Moscovei, dar cu condiția parcării în zona sa de interese, pentru ca, apoi, desprinderea de Rusia, prin implozia URSS, să coincidă cu o suită de ratări ale experimentului democratic în interior, în regie proprie.

La nouă ani de la Revoluția, marea problemă a României ar putea să fie formulată astfel: țara s-ar putea regăsi înlăunțită de fatalitatea unor dependențe răsăritene, nu prin voința altora, ci prin propria neputință de a găsi și aplica soluțiile occidentale în interior, prin mijloacele de bord proprii. Revoluția „de stat”, „a copiilor”, „furață” sau „incompletă” din 1989 a deschis o nouă serie de provocări în istoria, atât de dramatică, a opțiunilor Est-Vest, în cazul României. Ca memento, la aniversări, acest eveniment n-ar mai trebui să nască iritări sau reîncredințările rituale ale fiecărui decembrie, legate de „cine-a tras în noi”, „unde ne sint teroriștii” ș.a.m.d. Adevărul documentar al revoluției e important pentru justiție – care trebuie să-i pedepsească pe criminali – și pentru memoria colectivă, încă rănită și traumatizată de misterul bine păzit al rațiunilor de stat din jurul celui mai important eveniment istoric de după 1945.

Și mai important ar fi însă ca românii și conducătorii lor să folosească prilejul unor mobilizări afective și comunitare în numele regindirii prezentului și viitorului. Așa cum arată acum, România pare tot mai cufundată într-o nevroză auto-centrată, sado-masochistă adesea, foarte îngrijorătoare. Clasa politică ratează reforma, pe toate planurile. Societatea ratează participarea democratică, ca instituție principală a schimbării. Mass-media cere desființarea clasei politice și, în absența soluțiilor la crizele realității, atrage mereu atenția asupra unor pericole inexistente; prin invocare, ele pot deveni realitate. Discuțiile interminabile ale iminenței dezintegrării țării au ceva patologic, bunăoară. O doză de optimism bine temperat ar trebui să înlocuiască, de fapt, jalea regizată și strigăte la toate intersecțiile. Dificultățile pot fi depășite. România e o țară democratică și neatimată. Această Românie trebuie apărată.

Revoluționarii la nouă ani de la revoluție

La începutul lui '90 *Parlamentul României* vota o lege menită să-i protejeze pe cei care în timpul revoluției fuseseră răniți, bătuți și la urmașii celor căzuți în timpul luptelor de stradă. E vorba de *Legea 42*. Ea va fi modificată de mai multe ori în decursul timpului: în 1991, alături de categoriile menționate, mai apare o alta: „*luptător în revoluție, cu merite deosebite*”. Dat fiind multiplele avantaje pe care legea le acordă acestei categorii (scutiri de taxe, terenuri, spații comerciale etc.), titlul de „*erou cu merite deosebite*” devine foarte rivnit și mulți și-l procură pe căi ilegale. Comerțul cu certificate de revoluționar devine înfloritor: în 1997 existau aproximativ 30.000 de revoluționari din această categorie.

Pe 20 septembrie 1997, guvernul Ciurbea depune la Camera Deputaților în regim de urgență un proiect de modificare a *Legii 42/1990*. Conform acestuia, de prerogativele legii urmau să beneficieze doar răniții în revoluție, cei reținuți între 16-22 decembrie 1989 și familiile eroilor martiri. Denumirea *Legii 42* este și ea modificată: *Legea pentru cinstirea eroilor revoluției anticomuniste române din decembrie 1989*. Se instituie în schimb *Crucea de Erou al Revoluției Anticomuniste Române* cu trei clase (acordată cetățenilor români): *clasa I*, acordată post-mortem eroilor martiri care au participat activ la revoluție; *clasa a II*, acordată răniților în timpul revoluției precum și celor răniți în timpul cit au fost reținuți de organele de securitate în perioada 16-22 decembrie; *clasa a III*, acordată celor care s-au remarcat prin merite deosebite în timpul revoluției și celor care au fost reținuți sub învinuirea de a fi participat în perioada 16-22 decembrie la revoluție, fără să fie însă răniți. Proiectul susținea anularea celor aproximativ 30.000 de certificate de revoluționar emise până la acea dată și reluarea procesului de acreditare.

La câteva zile de la prezentarea proiectului, asociațiile de revoluționari, constituite în majoritate din persoane care beneficiază de certificat de revoluționar remarcat pentru merite deosebite (poziție care urma să dispară în viitoarea lege și, odată cu

ea, toate privilegiile conferite de *Legea 42*), cer demisia ministrului Ion Caramitru (cel care prezenta proiectul) și apoi a întregului cabinet.

Pe 28 septembrie, la Constanța, „*congresul extraordinar al revoluționarilor*” alcătuiește o listă de revendicări care, pretind revoluționarii, să fie incluse în viitoarea lege. Se cere, printre altele: acordarea a 40 de ha teren arabil și 10 ha pădure pentru fiecare revoluționar; scutirea de impozite pentru orice fel de venit; credit nerambursabil fără limită pentru construcția de locuințe; medicamente și spitalizare gratuită; acordarea în termen de 3 luni de la apariția legii pentru fiecare revoluționar a 100 metri pătrați de spațiu comercial; curent electric, abonament telefonic, căldură, gaze, abonament radio și tv, toate gratuite; transport în comun *CFR-TAROM* și naval gratuite; lunar, 100 litri de benzină gratuit; două locuri de veci gratuite; cazare la hotel o lună pe an, gratuit; 500 de dolari pe lună, pensie pentru toată viața; avansarea tuturor gradelor militare active după 21 decembrie '89; 1.000 m.p. în zona rezidențială a Bucureștiului pentru construcția de locuințe pentru revoluționari; trecerea în proprietatea revoluționarilor a canalului 2 al *TVR*; trecerea cotidianului *Adevărul* în proprietatea revoluționarilor; angajarea tuturor revoluționarilor în instituții de stat; cinci posturi de senatori și zece de deputați pentru organizațiile de revoluționari; permis de port armă pentru toți revoluționarii etc.

Cum nimănui nu i-a trecut prin minte să ia în discuție aceste lucruri, la începutul lui octombrie, revoluționarii încep un miting în fața clădirii *Senatului*, urmat de o prelungită grevă a foamei. Prin corturile revoluționarilor se perindă, în primele săptămâni, reprezentanți ai opoziției, apoi, unul câte unul, își fac apariția personalități ale puterii: Emil Constantinescu, Petre Roman și, în cele din urmă, în încercarea de a dezamorsa conflictul, însuși premierul Victor Ciurbea. Nu se realizează nimic concret, guvernul nu este dispus să cedeze șantajului: singurul lucru pe care premierul afirmă că ar putea să-l facă este să ceară *Parlamentului* să discute mo-

dificarea *Legii 42* în procedură normală și nu în procedură de urgență și să dispună verificarea tuturor dosarelor revoluționarilor. Liderii coaliției hotărăsc însă altfel, iar guvernul se trezește pe masă cu un protocol semnat între liderii partidelor din coaliție și greviști. Conformându-se acestuia, guvernul retrage din *Cameră* proiectul de modificare a *Legii 42* și dispune formarea unei comisii însărcinate cu verificarea dosarelor revoluționarilor. Comisia se înființează pe 15 decembrie, urmând ca, până la sfârșitul lunii martie 1998, să-și încheie verificarea și să transmită comisiei parlamentare însărcinate cu aplicarea *Legii 42* concluziile.

Termenul-limită, 31 martie, trece fără ca amintita comisie să-și îndeplinească sarcinile pentru care fusese instituită și se desființează.

Pe 29 iulie, un grup de revoluționari conduși de Dan Iosif (fostul șef de cabinet al lui Ion Iliescu) organizează un miting în fața clădirii *Guvernului* și cer să fie primiți de primul-ministru (pentru a discuta, spun ei, situația revoluționarilor). Ulterior, ei refuză întâlnirea și se baricadează în *Biroul de relații cu publicul* din Palatul Victoria, de unde sint evacuați două zile mai târziu de trupele speciale. Pe 28 august, grupul de revoluționari este condamnat de judecătoria sectorului 3 la plata unei amenzi contravenționale de 1 milion la fiecare.

La momentul actual, *Secretariatul de Stat pentru problemele revoluționarilor* are pe masa de lucru un proiect de lege referitor la ajustarea drepturilor acordate răniților în revoluție și urmașilor celor uciși. El trebuie însă pus de acord cu *Legea 42*, care va trebui modificată în acest sens. Deocamdată, de proiectul de lege inițiat de guvernul Ciurbea, de modificare a *Legii 42*, nu se mai vorbește. Un proiect de ordonanță (nr. 47) privind reînființarea comisiei însărcinate cu verificarea dosarelor revoluționarilor, desființată la sfârșitul lui martie, se află de mai mult timp la *Parlament*, însă nu se știe dacă el va fi discutat în actuala sesiune parlamentară.

Julian Anghel

COTIDIAN ȘI SĂRBĂTOARE

IRINA NICOLAU

Mese rotilate, colinde uitate

Ar fi greșit să căutăm rădăcinile Crăciunului în sat. De când orașul românesc, de atunci și variantele lui de Crăciun. Putem bănuși că, în urmă cu câteva secole, diferențele dintre Crăciunul din sat și cel din oraș erau mai mici, dar pentru cele ce urmează faptul e lipsit de importanță. Problema care mă preocupă ține de prezentul absolut și privește modul cum se raportează la sărbătoarea Crăciunului intelectualii ca mine și ca tine, cititorule. Observ că pendulăm între ispita detaliilor pitorești publicate în cărțile de etnografie de pe la 1900 și ceea ce numesc în glumă „ispita înțelegerii superioare”, adică gustul pentru etimologii, simboluri, sensuri ascunse și așa mai departe. Mi-am pus întrebarea dacă între cele două tendințe a mai rămas loc pentru gesturi simple cum ar fi cel de a citi cele șase colinde pe care vi le propun în continuare (ele provin din antologiile **Comoara neamului** de Gheorghe I. Tăzianu și **Flori dalbe de măr** de Sabina Ispas). Cine le va citi bine va face, iar cine nu le va citi va avea de pierdut. Poezia țărănească își face cu greu loc în bibliotecile noastre, știu, nimeni nu pretinde să puneti pagina cu colinde deoparte, deși...

Masă rotilată

Masă rotilată,
Galbână, de piatră
Pomu-mpomurat,
De poame-nărcat,
Vinturi mari suflară,
Poamele picară,
Noi le culegem,
Întrebări aveam:
„Cine vi le-o dat?”
„Noi le-am căpătat
De la sfintu soare,
Cu mare rugare”.

În grădina soarelui

Colo josu, mai în josu,
În grădina soarelui,
Joacă-un june calul bun;
Da nu-l joacă cum să-l joace,
Că-l întoarce curcubeu (...)
Nime-n lume nu-l vedea,
Făr'o dalbă-mpărateasă,
Pe-o jebruică din fereastră.
Curse-n casă,
Spuse-n masă,
Spuse-n masă la-mpăratu:
„Ciudă, taică, ciudă, dragă,
Ciudă, taică, ce văzui:
Colo-n josu,
Mai în josu,
În grădina soarelui,
Joacă-un june calul bun;
Dar nu-l joacă cum să-l joace,
Că-l întoarce curcubeu (...)!”
Împărat, dac-auzea,
Curse-n grajdul ferecat,
Scocase murgul înșelat,
Înșelat, bine-nfrinat,
Cu frîne cu ciocoței,
Cu podoabe toate noi.
Saltă ici, saltă colea
Pin' pe june-l ajungea:
„E bun jocu, junelaș?”

„Dacă-i bun, hai să-l jucăm.”

„N-am vint ca să-l jucăm,
C-am vint cail să-i schimbăm!”
„Ba-mpărate, m-ii ierta,
Că eu calul n-oi schimba!
Că al tău e murgu mai mare
Și-i stă bine sub om mare;
Al meu e murgu mai mic
Și-i stă bine sub voinic!”
Și te, june, veselește,
C-o-nchinăm cu sănătate!

Colindul Arhanghelului Mihail și al lui Moș Crăciun

La porțița de argint,
Lerul Domnului,
Șade Arhanghelul Mihail,
Și judecă sufletele.
Cele bune
În raiu le pune,
Cele rele
În iad cu ele.
Deschideți porțițele
Că vă vin fetițele
Și v-aduc pe moș Crăciun
Cu barbă albă de ibrișin,
Cu mustățile de in,
Cu tichie de bumbac,
Să-i ție moale la cap.
Este un leagăn de mătase
Dar în leagăn cine șade?
Maica și cu Fiul său
Ne-a mîntuit de cel rău.
E Fiul lui Dumnezeu,
El a venit p'ăst pămînt
C'asa vrut-a Domnul Sfînt.
Să mîntuie neamul omenesc,
De păcatul strămoșesc.
Chiparos frumos pe masă
Cum vă place dumnea-voastră,
La anul
Și la mulți ani.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Al unsprezecelea poem

În 1971, la douăzeci și patru de ani, eram cel mai conștiincios redactor de la o revistă din provincie. Buzuindu-se pe seriozitatea mea, redactorul-șef mi-a dat sarcina să mă duc la București și să aduc zece poezii de la Nichita Stănescu.

Nichita Stănescu nu avea pe atunci o adresă. Locuia la diferite admiratoare (uneia dintre ele i-a scris pe peretele dormitorului, cu creionul dermatograf, un lung poem, drept chirie). Așa stînd lucrurile, ajuns la București am făcut-o pe detectivul și am aflat că îl pot găsi pe poet seara, la restaurantul Athénée Palace.

Seara, Nichita Stănescu se afla, într-adevăr, la una din mese, înconjurat de prieteni. Cînd i-am spus pentru ce venisem, m-a întrebat cu o gravitate jucată:

– Exact ceze?

– Da, zece.

Înțelesese, de fapt, de la început ce voiam, dar îl amuza stilul meu funcționăresc, inadecvat la viața boemă pe care o ducea, și voia să prelungească situația, ca să o guste din plin.

Ceea ce țin însă minte cu precizie este că n-a făcut din aceasta un spectacol pentru toată lumea. Mi-a vorbit mereu în șoaptă, delectîndu-se de unul singur cu umorul involuntar al solicitării mele. Și mai țin minte că amuzamentul lui, departe de a fi batjocoritor, iradia tandrețe.

– Poemele se află la dumneavoastră? l-am întrebat ușor

îngrijorat de evidența faptului că nu avea servietă.

– Da, m-a asigurat el. Te rog să scoți un carnet și un pix.

M-am conformat, nedumerit, și Nichita Stănescu a început să-mi dicteze poemele cerute, improvizîndu-le unul după altul. Comesenii nu urmăreau scena, fiind absorbiți de o discuție despre fotbal. Eu notam înfrigurat, cucerit de frumusețea stranie a versurilor.

După ce am terminat de scris și cel de-al zecelea poem, Nichita Stănescu m-a somat să desprind din carnet o foaie albă.

– Am să-ți dictez acum al unsprezecelea poem, mai frumos decît toate celelalte.

Mi l-a dictat și era, într-adevăr, cel mai frumos.

– Îți place?

– Da.

Era un da înflăcărat și competent. Cu toată naivitatea pe care o arătam la vîrsta aceea în relațiile cu oamenii, despre literatură știam cîte ceva.

– Bine, a spus poetul, atunci să-l ardem, ca să rămînă numai al nostru.

Mi-a luat foaia din mînă și i-a dat foc de la o brichetă. În timp ce hîrtia ardea răsucindu-se ușor, vedeam literele devenind întii roșietice pe negrul celulozei carbonizate și dispărînd apoi fără urmă.

Nu mai primisem și nici nu mai aveam să primesc vreodată un asemenea dar.

DIN SUMARELE VIITOARE

• **Interviuri cu: Alexandru Herlea, ministrul pentru Integrare Europeană, Daniel Dăianu, Sandra Pralong (despre morală și economie) • Catherine Durandin: „De la liberalismul pașoptist la ortodoxismul anilor '30” • Marcin Frybes: „Critica analizelor clasice ale postcomunistului” • Alice Voinescu: Scrisori inedite • Lansare de revistă: Secolul 20 • Comentarii la filmul lui Lucian Pintilie „Terminus Paradis”**

Fundația „Gheorghe Ursu”

anunță decernarea premiilor pe anul 1998
marți 22 decembrie:

VICTOR BĂRSAN
pentru volumul *Marea călătorie. Viața și moartea inginerului Gheorghe Ursu*

HERMA KENNEL
pentru volumul *Jogging cu Securitatea* (despre disidența lui Radu Filipescu)

SERGIU RADU RUBA
pentru întreaga sa activitate literară și participare la viața socială

Premierea va avea loc la sediul GDS, Calea Victoriei 120

NEMIRA

Albert O. Hirschman
MORALA SECRETĂ A ECONOMISTULUI

Traducere din limba italiană de Florin Dumitrescu
Colecția „SOCIETATEA POLITICĂ”

Karl R. Popper
LECȚIA ACESTUI SECOL

Traducere din limba italiană de Florin Dumitrescu
Colecția „SOCIETATEA POLITICĂ”

Jean-Claude Kaufmann
TRUPURI DE FEMEII – PRIVIRI DE BĂRBAȚI

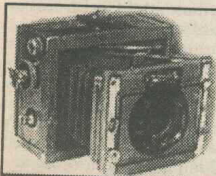
Sociologia sănilor goi
Traducere din limba franceză de Violeta Barna-Nathan
Colecția „TOTEM”

Milorad Pavić
DICTIONARUL KHAZAR
Român-lexic în 100 000 de cuvinte

Traducere din limba sârbă de Mariana Ștefănescu
Colecția „BABEL”

Comenzi: C.P. 26-38 București; E-mail: nemira@dnt.ro

monitorizare mass-media

Buletine de stiri
integral monitorizate
în raportul zilnic

24 de ore din 24
presa, tv, radio

Arhiva pe CD și documentare

CHRONOS
information network

http://www.chronos.ro
media@chronos.ro
tel. 210 56 69 fax 211 19 37

S. DAMIAN

Salturi și piruete (IV)

– Controverse în jurul fenomenului legionar –

Rezumatul episoadelor anterioare:

S. Damian consideră teza divorțului dintre cuvânt și faptă, real și imaginar (prin care Sorin Alexandrescu explică fenomenul legionar) ca fiind simplă speculație. Polarizarea „inocență-crimă”, stabilită de Sorin Alexandrescu, comprimă, după S. Damian, o sumedenie de detalii intermediare legate de fanatismul cotidian.

Referindu-se la „ciclul regenerării prin distrugere” pe care Sorin Alexandrescu îl consideră endemic la români, S. Damian crede că istoria României moderne dovedește, dimpotrivă, evoluția calmă și conservatorism. Ca atare, Garda de Fier nu este un simbol al permanenței românești, ci mai degrabă o abatere de la ritmul normal de evoluție.

S. Damian nu este de acord nici cu „miopia politică” invocată de Sorin Alexandrescu în cazul lui Mircea Eliade, conform căreia el a văzut crimele, dar nu le-a acordat realitate și semnificație, considerându-le numai din perspectivă religioasă. S. Damian invocă pasaje din articolele lui Eliade din 1937 care atestă că el a aderat integral la Legiune și că a înțeles pe deplin implicațiile politicii. (R.P.)

IV Victima nu plînge de-ajuns

Postat în fața unui tribunal impus de istorie, Sorin Alexandrescu se referă foarte rar și vag la partea adversă, cei care au îndurat ravagiile. Despre I.G. Duca, primul-ministru liberal asasinat, și despre alte execuții și condamnări la moarte se aminteste mai degrabă în treacăt. În ceea ce îl privește pe Eliade, cum am remarcat, profesorul din Amsterdam crede că pină la ieșirea din lagăr (1938) cărturarul nu și-ar fi dat seama efectiv de consecințele înclăstărilor din jur. Cucerit de utopia unei țări renăscute și a unui om nou, nu avusese deloc revelația delictelor infamante. Abia irupția imundă din 1940, cu mișelăscă năpustire asupra lui Iorga și Madgearu, i-a deschis ochii și, dezmeticit și vindecat de fantasmă, s-a lepădat de atașamentul față de promoția proaspătă a Gărzii de Fier, care nu mai intrunea atribuțiile unei comunități teologice.

Pentru ce s-a întâmplat anterior – amenințări cu execuția, teroare, asasinat – nu s-a simțit însă responsabil fiindcă odiosul nu a pătruns în câmpul său de vedere. De aceea n-avea de ce să-și ceară scuze. Muștrindu-l pentru miopia politică, esul din 22 îl scutește totodată de interogatorii sfredelitoare. Cit de strident funcționează această menajare, a reieșit, presupun, după ce am scos în vileag, ca o ilustrare, doza de xenofobie existentă în textele cărturarului în anii ciumați, când domnea pactul cu Legiunea.

Îngrădirile rasiale au fost un numitor comun în asalturile spre putere ale Gărzii de Fier. E surprinzător că în eseu aceste diformități nu capătă un relief corespunzător. Ce s-a întâmplat cu Eliade, care avusese prieteni buni evrei și nu formulase vreodată sentimente șovine în nenumăratele interpellări științifice sau publicistice din fazele anteleionare? În mod corect notează și Sorin Alexandrescu: „o asemenea interpretare poate explica, cred, distanța față de legionarism observată de Eliade înainte de 1936-1937 – în 1933, de exemplu, laudă meritele filologice ale evreilor Gaster și Șăineanu și deplînge expulzarea lor – ca și după 1938, după lagăr”. Tonul se modifică în decursul curei de rinocenizare. Eliade preia o platformă a dereticărilor etnice, salută edictele contra minorităților, scoaterea din slujbe, confiscarea averilor, interzicerea dreptului de semnătură, ostracizarea din organisme scriitoricești. Fiindcă a ajuns captivul unor prejudecăți rudimentare s-a stins superba amicitie cu Mihail Sebastian.

Înfățișînd un episod deloc măgulitor, o rană de conștiință, profesorul scapă hăturile din mînă, așterne fraze penibile prin indecența lor. Nu știu de ce în aceste paragrafe esul alunecă spre clevetire și răbufnire resentimentară. Sorin Alexandrescu admonestează „neînțelegerea” arătată de Eliade față de loialul său partener de dialog, nu se sfiește însă să-i contrapună subit „neînțelegerea” celuilalt. Care fusese culpa lui Sebastian? Reproșul exprimat este stupefiant. Victima nu s-a comportat la înălțimea scenariului, n-a îndeplinit conștiinșii rolul ce i se rezervase. Ce fel de rol? Bucureștiul era tocmai cuprins de delir, pe bulevarde trecea cortegiul funerar cu sicriile celor doi mucenici, Moța și Marin, succumbați în Spania. Eliade îi gratifica drept eroi. „Dar mai este ceva: neînțelegerea lui Sebastian. În săptămîna următoare el se duce la schi la Sinaia și ignora total comotia din țară. Pe 12 februarie are o întâlnire la o cafeină cu un prieten și singura lui grijă

este că legionarii să nu profite a doua zi de situație și să dea o lovitură de stat.”

Pe Sorin Alexandrescu îl intrigă laconismul Jurnalului, o expresie pentru el de uscăciune sufletească. „Pe 13 februarie, ziua înmormîntării nici o însemnare. Pe 14 februarie, Sebastian pleacă din nou la Sinaia la schi, ca să mai uite de București.” Ironia profesorului e deplasată în acest decor. „Sebastian vedea, desigur, «oribila eroare» a celorlalți și nu avea nici un motiv personal de doliu, totuși este uluitoare totală lipsă de emoție – uman, chiar față de un adversar politic – cu care scrie în acele zile.” Uluitoare? Adversar politic? Jurnalul înfățișează o societate în derută, sfîșind decesul unor ucigași. Pentru el, cei doi viteji erau cei care, prin vorbele și actele lor, îl pindeau deschis ca să-l strivească. Iată un extras dintr-o chemare la răsturnare cu forța a ordinii în stat și la stîrpire etnică: „Puterea jidovească, francmasonă și politicianistă democrată e stăpînită absolut în statul nostru. Cei care vor să doboare această putere dușmană întîmpină dușmănia de moarte a tuturor categoriilor hotărîtoare în stat... așa fiind, o organizație de luptă națională nu va putea cuceri poziția dușmană decît înfruntînd această lume de potenți stăpîni pe stat și pe toate izvoarele de putere... Să primim lupta pe viață și pe moarte”. (Ion Moța: Spiritul legionar – Cuvîntul Argeșului – februarie 1936.)

Nu cere prea mult autorul eseului din 22 cînd îl ceartă pe Mihail Sebastian că nu e cutremurat sufletește de parastase, posturi negre, slujbe și rugăciuni consacrate unor falși martiri în ochii săi? La ceremonia înhumării au asistat, de altminteri, emisari de seamă ai statelor fasciste europene.

Se aude un geamăt

Cu destulă claritate se întrezărește în Jurnal starea de spirit a victimei, frica, rușinea, disperarea stîrnite de brutalitatea evenimentelor. Că peste cumplită disensiune, prietenul spera că Eliade se va lecuși, și că, după consumarea pojarului, se vor strînge iar în brațe, reîntînd avîntul de fertilitate intelectuală din Capitala anilor treizeci – această fărîmă de încredere e miza frumoasă, înălțătoare a dramei. „Au murit Moța și Marin. Mi-e greu să vorbesc cu Mircea despre asta. Simt că el e în doliu. În ce mă privește, mă gîndesc cu tristețe la întîmplarea asta. Este în tabăra lor mai multă orbire decît farsă și poate mai multă bună-credință decît impostură. Dar atunci, cum se poate, prin ce aberație, să nu-și dea seama de oribila lor eroare, de sălbatica lor eroare?” (vineri, 15 ian. 1937).

Ne aflăm abia la începutul dezmățului. Sebastian e consternat de „convertirea gardistă” a prietenilor. El descrie isteria actriței Marietta Sadova: „Jidanii sint de vină – striga Marietta. Ne iau pinea de la gură, ne exploatează, ne înăbușă. Să plece de aici. Asta e țara noastră, nu a lor, România românilor!”

La 2 martie 1937, la Mircea Eliade acasă e în toi o lungă discuție. Un student liberal a fost bătut cu frînghia la sediul gardist. În Jurnal e citat autorul Huliganilor, „Foarte bine i s-a făcut. Așa li se cuvîne trădătorilor. El – Mircea Eliade – nu s-ar fi mulțumit numai cu atîta, ci i-ar fi scos și ochii. Toți cei care nu sint gardiști, toți cei care fac altă politică decît cea gardistă sint trădători de neam și merită această soartă”. De aceea e bine să spun încă odată

Pe marginea eseului lui Sorin Alexandrescu Fenomenul legionar: Cuvîntul și fapta - sau despre un caz colectiv de miopie politică, din 22 nr. 35-38/1998, prezentat la Simpozionul „Cultura și politica identității în România modernă” (București, 27-30 mai 1998) și apărut la începutul lunii decembrie în volumul Paradoxul român la editura Univers

Mihail Sebastian

că n-am făcut decît să redau întocmai vorbele lui. Asta ca nu cumva să le uit. Și poate că într-o zi lucrurile vor fi destul de liniștite pentru ca să-i pot ceta această pagină lui Mircea și să-l văd roșind de rușine”.

Orice fel de obiecții s-ar aduce diaristului, că n-a discutat toate dedesubturile manevrelor politice, că n-a deslușit, citeodată, resorturile psihologiei prietenului – ele ar fi firești, naturale. Dar că n-a suferit destul de elocvent – e absurd și strigător la cer. Evocînd tăcerea și stinghereala dintre ei, esul poposește la „sentimentul reciproc de neînțelegere”. De unde provine el? „Sebastian se plînge că Eliade scrisese între timp în Vremea articolele «din ce în ce mai legionare». Care articole, Sebastian nu spune.” Asta este problema? Ca și cum lucrurile n-ar fi fost limpezi. Cu reflecția din eseu că vina e împărțită – se ciocnese două „neînțelegeri” – se atinge un prag al cinismului. Ruperea prieteniei cu Sebastian, textele „din ce în ce mai legionare”, repetarea unor lozinci venite de la Codreanu – toate acestea nu sînt, din păcate, incidente, deraiieri ocazionale, ci sînt legate de alte acceptări ale doctrinei, pomenite mai sus: repulsia față de democrație, apologia Căpitanului, indulgența față de răspîndirea ocerei și a bitei, ca metode de convingere, simpatia pentru experimentele fasciste din alte zone ale continentului. Prea palid și periferic sînt abordate ele în eseu. Cînd le consemnează, Sorin Alexandrescu se face uneori că nu pricepe despre ce e vorba și adoptă reacția nedumeririi. Despre autorul Huliganilor: „Ajunge și în Germania și scrie: sint la Berlin de două zile. Dacă așa sta un an aici așa face și eu politică militantă. De ce? Nu spune”. Mircea Eliade nu era un neînțiat. Dacă ar fi trăit acolo, ar fi practicat și el o activitate combatantă, nu în detrimentul național socialismului.

Răspicat, cu dezgust și indignare, s-a distanțat Eliade, după perioada sa „verde”, de ororile nazismului, de lagărele de exterminare, alăturîndu-le celor sovietice, de aceeași factură. În numele democrației și al umanismului, convertit structural, a denunțat acțiunile de teroare și genocid pe care le-a abătut comunismul asupra României după 1945. Privitor, însă, la înclăcitele sale fire de colaborare cu Legiunea în anii contaminării (1936-1938), profesorul din Amsterdam bijbie în divagații, nu nimește, adesea, criterii eficiente de evaluare. Ambiguitatea ia proporții în chip bizar cînd zugrăvește postura victimei, care nu plînge deajuns. „Neînțelegerea” ei e situată la același nivel cu nepăsarea făptașului.

A patra ipoteză a eseului despre împărțirea echitabilă a vinei și despre rolul nejuțat pînă la capăt de o victimă imperfectă – se destramă și ea ca fantezistă, dar mai cuprinde și ceva nespuns de scandalos.

PAVEL CÂMPEANU

Pinochet în decembrie

Spre deosebire de ce se întâmplă pe alte meleaguri, opinia publică din România, absorbită când de piruetele lui Adrian Severin, când de exercițiile epistolare ale lui Victor Ciorbea, îl uită cu totul pe Pinochet. Acesta revine în actualitate exact la un sfert de secol după ce a dezlănțuit în Chile cea mai singeroasă represiune a unor vremuri atât de prolifiche în represiuni. Ca și în cazul călăilor naziști, reacțiile pe care le stârnete nu au în vedere atât soarta lui, cât ideea că, în timp ce crimele pot fi prescrise, nevoia de justiție rămâne imprescriptibilă.

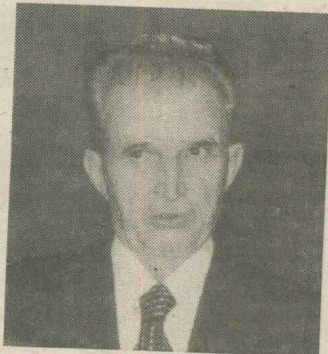
Privite din spațiul carpato-danubian, mai ales în decembrie, tribulațiile lui Pinochet amintesc de victima lui cea mai faimoasă: un președinte ucis în exercițiul funcției de către armata aflată în subordinea sa. Și astfel iese la iveală înrădăcarea istorică dintre palatul La Moneda din Santiago și un anumit zid pierdut printre ruinele Tirgoviștei. Dar pe când președintele chilian cădea ca victimă a represiunii îndreptate de forțele conservatoare împotriva unui regim născut din alegeri democratice, dictatorul român cădea, prin reul, ca victimă a represiunii pornite de el însuși contra forțelor populare sătule de regimul lui.

Ultima fotografie a președintelui sud-american în viață îl înfățișă purtând o cască militară pe cap și o carabină în mână. Ultima imagine a omologului său român în stare de libertate îl arată suindu-se în elicopter pe terasa clădirii *Comitetului Central*. Unul va cădea luptând, celălalt fugind.

Comportamentele lor în aceste împrejurări decisive contrastează, deși asemănările dintre ei nu sînt nici puține, nici neimportante. Ambii sînt oameni în vîrstă - unul are 65, celălalt 71 de ani -, aparțin unei stîngi cu accentuate nuanțe tiers-mondiste, s-au format în spiritul ideologic al luptei de clasă, întreaga lor carieră politică s-a consumat în partidul la care au aderat inițial. Ambii se află în fruntea unor țări mici, angajate într-un efort puțin productiv de modernizare și care, sub conducerea lor, cunosc nu o atenuare, ci o agravare a crizei economice, sociale și politice cronizate - criză ale cărei efecte sînt amplificate de ambianța geo-politică neprielnică și îndeosebi de vecinătatea cu o supra-puțere neameală.

La rîndul lor, departe de a fi neconcludente, deosebirile dintre ei dobîndesc în anumite privințe forța unor contraste. Salvador Allende Gossens, orașean născut la Valparaiso, era un intelectual cu titlul de doctor - Nicolae Ceaușescu, țaran născut la Scornicești, a rămas pînă la capăt semi-analfabet și semi-urbanizat, incapabil să se califice în vreo meserie și rătăcit astfel în tenebrosul spațiu social dintre țărînime, proletariat și lumpen-proletariat. Primul a făcut parte din Partidul Socialist și a ajuns la putere ca reprezentant al unei coaliții democratice, prin vot popular, cu numai 3 ani înaintea pucului care l-a răsturnat; celălalt și-a petrecut întreaga viață, începînd cu adolescența,

într-un Partid Comunist de tip stalinist unde a dobîndit rudimentele de marxism-leninism care au constituit plafonul insurmontabil al cunoștințelor lui; el a ajuns în poziția supremă prin voința conducătorilor acestui partid, de care s-a descotorosit apoi pe rînd, păstrîndu-și funcția 25 de ani.

Ceaușescu și Pinochet - doi dictatori înaintea sfîrșitului

Allende putea să declare cu numai 4 luni înaintea pucului, în al treilea mesaj adresat Congresului (21 mai 1973): „*Afirm că libertățile politice ale opoziției democratice trebuie să fie efective*” (citată după Salvador Allende, *Chile pe un nou făgaș, Editura Politică*, 1973, p. 336), pe cînd în optica lui Ceaușescu opoziția politică era asimilată crimei de înaltă trădare. Contrastele nu împiedică însă comunitatea epilogului: atât pluralismul de nuanță socialistă sud-americană, cât și monolitismul est-european de substanță stalinistă își consemnează eșecul în uciderea celor doi președinți.

Anihilarea politică a liderului chilian se realizează prin lichidarea lui fizică. Pierdută în anonimatul unei rezistențe colective suicidare, uciderea lui rămîne nepersonificată, el nu este asasinat, ci cade luptînd împotriva unui atac al cărui țel formal nu era suprimarea, ci înlăturarea lui. Scurta rezistență cu caracter, evident, simbolic se desfășoară în clădirea la rîndul ei simbolică - Palatul Prezidențial - despre care Allende spunea la instalarea sa (4 noiembrie 1973): „*Odată cu mine în palatul La Moneda va intra poporul chilian*”.

Anihilarea politică a dictatorului român a precedat cu trei zile lichidarea lui fizică. Actul anihilării politice s-a desfășurat în doi timpi, ca o fugă în două secvențe: fuga din balcon în clădirea CC și fuga din clădire în elicopter. Actul lichidării lui fizice împreună cu soția lui este cit se poate de personificat, el încheie un pretins proces menit să arunce întreaga vină a dezastrului național asupra celor două personaje.

Asaltul palatului La Moneda a fost inițiat și purtat de armata chiliană fără participarea directă a unor forțe politice civile. Forma asaltului a fost violență de război, incluzînd bombardamente de artilerie și aeriene. Rezultatul l-a constituit înlocuirea regimului de democrație radicală printr-o dictatură militară al cărei prim suport a fost represiunea de

masă. Cucerirea puterii de către coaliția Unității populare fusese definită de liderii ei ca o revoluție. Potrivit acestei optici, eliminarea violentă a lui Allende ar fi reprezentat o contra-revoluție. Favorizînd îndeosebi interesele păturilor avute, întreaga operație poate fi privită ca un episod al luptei de clasă.

După numeroși comentarii și potrivit unui sentiment popular larg împărțit, dobîndirea dictaturii lui Ceaușescu în România ar fi constituit o revoluție al cărei inițiator direct nu a fost nici armata, nici un anumit segment al populației, ci societatea în ansamblu său. Armata nu a jucat aici un rol autonom și univoc, ci unul totodată adjuvant și ambiguu, acționînd la început împotriva răscoalei

populare și în cele din urmă de partea ei. Dincolo de aceste oscilații, ea rămîne factorul decisiv atît în răsturnarea dictatorului, cît și în executarea lui.

Asedierea La Monedei de către armata chiliană a fost un act de rebeliune înfăptuit prin mijloace de o violență extremă; invadarea CC-ului de către bucareșteni a fost un act de revoltă înfăptuit prin mijloace cu precădere pașnice, la al cărui succes armata a contribuit în acele circum-

stanțe prin pasivitatea ei. În loc de a încerca să se predea, ori să pertraceteze, ori să fugă, Allende a preferat să rămînă pe loc, alături de cîțiva fideli, expus fără apărare bombardamentelor combinate ale trupelor de asalt. Respectînd în exces regula unității de loc și de timp se consumă astfel tragedia unui președinte care își sacrifică viața pentru apărarea simbolică, lipsită de orice speranță, a instituției prezidențiale democratice alese.

Cu totul diferită a fost tragedia Ceaușeștilor, desfășurată în mai multe acte și în mai multe locuri. Cei doi nu se găsiau sub bombardamente, ori sub tirul unor arme de foc, și nici măcar sub o ploaie de pietre, ci în fața unei mulțimi exasperate, dar care își exterioriza exasperarea deocamdată cu o cumpătare de-a dreptul uimitoare, neincendiînd clădirea asediată, ci pătrunzînd în ea fără a fi spart un geam. Ajuns în această situație, cuplul ar fi putut încerca să negocieze, ori să capituleze, ori să reziste pe loc. El a preferat însă fuga. Suindu-se în elicopter, președintele statului abandona astfel instituția prezidențială pe care nu o dobîndise prin veritabile alegeri, ci pe care o acaparase; ei fug cu scopul de a-și salva propria lor viață, un pas care îi va duce în fața plutonului de execuție. Acesta este episodul cel mai revelator pentru ambiguitatea armatei care îl ajută pe dictator să fugă cu elicopterul pentru a-l captura îndată ce îl determinase să revină pe pămînt.

Și astfel, apariția marelui criminal sub înfățișarea unui bătrîn decrepît, venit să-și lecuiască betegușurile, care reaprinde în Europa Occidentală o indignare îndelung mornită, nouă ne readuce în memorie, mai ales în decembrie, atît de îndepărtate și de puțin limpezite zile și nopți ale unui alt decembrie.

(Fragment din lucrarea *Tineretea unui dictator* în curs de elaborare)

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Tiriac - Sucursala Doamnei (menționînd CODUL SWIFT: CBITROBU):

(pentru dolari în contul 402400230030, pentru mărci în contul 402400230031, pentru franci francezi în contul 402400230035, pentru lire sterline în contul 402400230032, pentru franci elvețieni în contul 402400230033, pentru lire italiene în contul 402400230034) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin cec (nu virament) să se facă prin cecuri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
-Europa	80 \$	40 \$	20 \$
occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
-Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
-SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-șef: **GABRIELA ADAMEȘTEANU**
 Redactor-șef adjunct: **RODICA PALADE**
 Publiciști comentatori: **GABRIEL ANDRESCU**, **H.-R. PATAPIEVICI**

Grafician: **DAN CROVOSCHI**

Contabil șef: **ALINA CORBU**
 Șef dep. marketing/distribuție: **MIRCEA VLAD IONESCU**
 Șef dep. publicitate/proiecte: **MIHAELA CUCU**
 Șef departament politic: **IULIAN ANGHEL**
 Șef departament corectură: **MARA ȘTEFAN**

Redacție: Răzvan Paul, Raluca Mărculescu (politică, cultură), Alice Taudor, Madalina Șchlop (social, cultură)
 Difuzare, abonamente: Constantin Satalia, Alexandru Petrea;
 Secretariat: Alina Matel
 Corectură, operare calculator: Rodica Toader, Aurelian Crăciun; Cătălina Florea
 Casierie: Mihaela Antonescu
 Responsabil de număr: Raluca Mărculescu

Rubrici

Comentarii politice: **EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, I. BOGDAN LEFTER**
 Comentarii economice: **ILIE ȘERBANESCU**
 Sociologia comunismului: **VLADIMIR TISMĂNEANU**
 Cronică literară: **DAN C. MIHĂILESCU**
 Comentarii culturale: **MAGDA CĂRNECI**
 Viață urbană: **MARIANA CELAC**
 Arhive Secrete: **CLAUDIU ȘEAGĂȘU**
 Cotidian și sărbătoare: **IRINA NICOLAU**
 Intimplări: **ALEX ȘTEFANESCU**
 Teatru: **IRINA COROBU**
 Ecologie: **N. RĂDULESCU DOBRĂGEA**
 PS (septămina pe scurt): **ANDRADA BURDALESCU**

Redacția consultativă "22":
SORIN ALEXANDRESCU, SORIN ANTOHI, MIHNEA BERINDEI, ANA BĂNDIANI, ANDREI CORNEA, MIRCEA MARTIN, SERBAN ORESCU, SERBAN PAPACOSTEA, MIHAI ȘOFA, VLADIMIR TISMĂNEANU, ION VIANU

Tipărit la RH PRINTING SRL. Tehnoredacție computerizată: "22" Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
 Tel/Fax: 311.22.08, 314.17.76;
 e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.dntb.ro/22/

Număr apărut cu sprijinul
 Fundației pentru o Societate Deschisă și
 Fund for Central and East European Book Projects

ISSN-1220-5761